

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra sociologie a andragogiky

Obor: Školský management

**Projektování obsahu vzdělávání v MŠ se vzdělávacím
programem Začít spolu**

Design of education in educational program Kindergarden Step by Step

Bakalářská práce

Pavlína Pokorná

Vedoucí bakalářské diplomové práce: Mgr. Věra Krejčová, Ph.D.

Olomouc 2013

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne 25. března 2013

.....

Podpis

Poděkování

Upřímně děkuji paní Mgr. Věře Krejčové, Ph.D. za odborné vedení a cenné rady.

**PROJEKTOVÁNÍ OBSAHU VZDĚLÁVÁNÍ V MŠ SE
VZDĚLÁVACÍM PROGRAMEM
ZAČÍT SPOLU**

Anotace

Jméno a příjmení autora:	Pavčina Pokorná
Název katedry a fakulty:	Katedra sociologie a andragogiky, Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Název diplomové práce:	Projektování obsahu vzdělávání v MŠ se vzdělávacím programem Začít spolu
Vedoucí práce:	Mgr. Věra Krejčová, Ph.D.
Počet znaků:	78 851
Počet příloh:	5
Počet titulů použité literatury:	21
Klíčová slova:	Centra aktivit, evaluace, Gardnerova teorie mnohočetných inteligencí, individualizace, integrovaný blok, projektování, vzdělávací program Začít spolu, Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, tematický blok, tematický projekt
Klíčová slova v AJ:	Center activities, evaluation, Gardner's theory of multiple intelligences, individualization, integrated block, design, educational Step program, general educational program for preschool education, a block, thematic project

Anotace:	Bakalářská práce se zabývá projektováním obsahu vzdělávání ve vzdělávacím programu Začít spolu. Skládá se z teoretické a praktické části. V teoretické části je popsán program Začít spolu a jeho principy. Program je srovnáván s kurikulárním dokumentem Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání, je sledován a vyhodnocován jejich vzájemný soulad. V praktické části jsou zpracovány tři tematické projekty odpovídající způsobu plánování a evaluace obsahu předškolního vzdělávání ve vzdělávacím programu Začít spolu.
Anotation:	Thesis deals with the design of the curriculum in the educational program Start together. It consists of a theoretical and practical part. The theoretical part describes the Step by Step program and its principles. The program is compared with the curricular document Framework educational program for preschool education is monitored and evaluated their consistency. In the practical part presents three thematic projects appropriate to the planning and evaluation of the content of preschool education in the curriculum Start together.

Obsah

Úvod.....	7
I. TEORETICKÁ ČÁST	8
1 Základní charakteristika programu Začít spolu	8
1.1 Začít spolu v mezinárodním kontextu a v České republice	9
1.2 Průběh dne v mateřské škole s programem Začít spolu.....	10
2 Východiska pro projektování obsahu vzdělávání v programu Začít spolu.....	14
2.1 Individualizace a Gardnerova teorie mnohočetných inteligencí.....	15
2.2 Podnětné prostředí v programu Začít spolu – základní charakteristika.....	18
2.2.1 Centra aktivit.....	19
3 Přístupy k projektování obsahu vzdělávání v MŠ s programem Začít spolu.....	24
3.1 Projektování obsahu vzdělávání na úrovni školy	25
3.2 Projektování obsahu vzdělávání na úrovni třídy.....	26
3.3 Evaluace obsahu vzdělávání	29
II. PRAKTICKÁ ČÁST	31
4 Projektová část.....	31
4.1 Integrovaný blok „Putování časem“	31
4.2 Tematický blok „Cesta do pravěku“	32
4.2.1 Tematický projekt „Mezi trilobity a dinosaury“	33
4.2.2 Tematický projekt „Pravěcí lidé“	38
4.2.3 Tematický projekt „Život pravěkých lidí a jejich řemesla“	46

Závěr

Seznam použité literatury a zdroje

Seznam obrázků

Seznam obrázků

Seznam tabulek

Seznam příloh

Úvod

Téma bakalářské práce jsem si zvolila nejen na základě aktuálnosti problematiky, ale i na podkladě odborného zaměření, osobních motivů a mých zájmů. Hlavním cílem bylo z teoretického hlediska ukázat způsob projektování obsahu vzdělávání v mateřské škole se vzdělávacím programem Začít spolu a jeho následnou aplikaci v praxi mateřské školy a to vše v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání (dále RVP PV).

První oddíl (teoretická část) bakalářské práce je věnován programu Začít spolu a jeho základní charakteristice. Zaměřuje se na popis programu Začít spolu v mezinárodním kontextu, na ukázkou průběhu dne v mateřské škole s tímto programem v České republice, na východiska pro projektování obsahu vzdělávání. Teoretická část nabízí podrobněji samotné přístupy k projektování obsahu vzdělávání a to jak na úrovni školy, tak na úrovni plánování ve třídě včetně následné evaluace. Program Začít spolu je zde srovnáván s kurikulárním dokumentem RVP PV, je sledován a vyhodnocován jejich vzájemný soulad.

Druhý oddíl (praktická část práce) přináší popis třech tematických projektů, které jsou ukázkou plánování obsahu vzdělávání v programu Začít spolu. Cílem praktické části bylo na konkrétních tematických projektech, připravených v souladu s principy plánování v programu Začít spolu, demonstrovat kompatibilitu programu Začít spolu s RVP PV. Součástí je myšlenková mapa integrovaného i tematického bloku. Na přípravě tematického projektu jako projektování na úrovni třídy lze vysledovat potřebné návaznosti. V této části práce se opírám rovněž o teoretická východiska formulovaná v prvním oddíle. Obě dvě části práce se významně prolínají.

Očekávám, že východisky svojí bakalářské práce potvrdím, že projektování obsahu vzdělávání s programem Začít spolu je tou správnou cestou, kterou by se mohly ubírat i jiné mateřské školy, popřípadě čerpat prvky tohoto programu do své praxe plně v souladu s RVP PV.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Základní charakteristika programu Začít spolu

Základní myšlenkou vzdělávacího programu Začít spolu (dále v textu jen program Začít spolu nebo Začít spolu), je umožnit dětem zažít výchovu a vzdělávání, které by bylo v souladu s demokratickými principy, respektovalo jejich osobnost, vedlo je k zodpovědnému jednání a ke kritickému myšlení.

Můžeme říci, že program Začít spolu představuje jednu z konkrétních cest, jak realizovat výchovu a vzdělávání orientovanou na dítě. Jeho zastánci propagují humanistickou a demokratickou formu výchovy a vzdělávání. Právě v této oblasti je kladen důraz na individuální přístup k dítěti, prožitkové a integrované učení, vzájemnou kooperaci, tedy společné partnerství školy, rodiny i společnosti v oblasti výchovy a vzdělávání. *„Výchova a vzdělání jsou vnímány jako celistvý proces, který zasahuje celou osobnost dítěte. Důraz je kladen na prožitkové a integrované učení, na kooperativní činnosti, na učení se ze života a pro život“* (Gajdošová, Důjková, 2003, s. 13).

Jádrem vzdělávacího programu Začít spolu je pedagogika orientovaná na dítě. Velký důraz se proto klade na vlastní potenciál dětí, podnětné prostředí, uznání a empatické naslouchání. Úcta k dítěti, respekt a vzájemná důvěra se považuje za samozřejmé. Klíčový význam z hlediska úspěšnosti vzdělávání má především to, jak se dítě cítí a co v mateřské škole celý den prožívá. Prvořadé je, aby bylo spokojené, vyrovnané a cítilo se bezpečně. Pak teprve následuje jeho zdravý rozvoj a efektivní učení. K tomuto přispívá přístup pedagoga. Ten v programu Začít spolu vystupuje v roli partnera, pomocníka, průvodce dítěte na jeho cestě za poznáním a věděním.

Program Začít spolu nabízí vodítko, jak se nenásilně a beze stresu vyrovnávat s nároky a problémy 21. století. *„Připravuje děti na to, aby se v budoucnu aktivně zajímaly o učení, uměly se samy aktivně a efektivně učit, učení je bavilo a nebylo pro ně spojeno s nadměrným stresem“* (Krejčová, Kargerová, 2003, s. 13).

Cílem programu Začít spolu je vytvářet podmínky pro to, aby se děti učily:

- *„Vnímát změny, učit se přijímat a aktivně se s nimi vyrovnávat.“*

- *Učit se kriticky myslet, rozpoznávat problémy a řešit je.*
- *Umět si vybírat a nést za svou volbu odpovědnost.*
- *Být tvůrčí a mít představivost.*
- *Sdílet zájem a odpovědnost vůči společenství (obci), zemi a prostředí, ve kterém žijeme.*
- *Vytvářet si zdravé životní návyky a postoje“ (Gajdošová, Důjková, 2003, str. 16).*

„Program představuje velmi otevřený didaktický systém. Umožňuje každé škole, každému učiteli přizpůsobit si jeho konkrétní podobu kultuře, zvykům a tradicím dané země, jejímu vzdělávacímu systému i potřebám konkrétních dětí. Představuje pedagogický přístup, který v sobě spojuje moderní poznatky pedagogické a psychologické vědy spolu s osvědčenými vzdělávacími postupy, k nimž se zejména evropská pedagogika dopracovala v průběhu svého vývoje (učení Komenského, Montessoriové, myšlenky a praktické zkušenosti reformní pedagogiky, poznatky o fungování mozku a procesech učení obsažené v dílech Piageta, Vygotského, Eriksona, Gardnera...)“ (Krejčová, Kargerová, 2003, s. 12).

1.1 Začít spolu v mezinárodním kontextu a v České republice

Vzdělávací program Začít spolu (v mezinárodním označení Step by Step) je v současné době realizován ve více než 30 zemích střední, jihovýchodní a východní Evropy (např. na Slovensku, v Chorvatsku, Slovinsku, Maďarsku, Estonsku atd.).

Program je zaštitěn mezinárodní asociací ISSA (International Step by Step Association). Jedná se o nevládní organizaci, jejímž cílem je podporovat demokratické principy, zapojení rodičů a komunity do vzdělávání dětí v období předškolního a mladšího školního věku (3 - 11 let). Metodicky ho garantuje americká nezisková organizace **Children's Resources International Washington, D.C.** a finančně ho podporuje síť Sorosových nadací Open Society Fund. V České republice se o implementaci a rozvoj programu Začít spolu stará občanské sdružení Step by Step ČR a to zejména prostřednictvím dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků a spoluprací s odborníky z pedagogických fakult vzdělávajících budoucí učitele.

V České republice je program Začít spolu realizován od roku 1994. V počátcích se různě měnil a přizpůsoboval našim podmínkám. Kultura a tradice ho ovlivnily do podoby dnes. Se souhlasem MŠMT je od uvedeného roku realizován v mateřských školách, kdy se do něho od té doby zapojilo přes 100 mateřských škol. Od roku 1996 byl nastartován i na základních školách. Ve školním roce 1996/97 byl zaveden do prvních 5 škol, v současnosti je realizován ve více než 65 základních školách. Tento program se zpočátku prosadil především na prvním stupni. Oblibu si však získal i u některých učitelů druhého stupně, kteří se snaží na jeho metody navazovat.

Do českých škol přinesl v době počátků své implementace prvky, které zde chyběly, někde ani neexistovaly. Ať už se jednalo o v praxi skutečně realizovanou individualizaci ve vzdělávání dětí, toleranci k odlišnostem dítěte, přímou integraci dětí se zdravotním postižením do běžných tříd, aktivní zapojení rodičů do života školy, do běžné práce ve třídách v roli asistentů pedagoga, tedy více než jen obecně proklamovanou spolupráci školy s rodinou.

1.2 Průběh dne v mateřské škole s programem Začít spolu

Pro usnadnění představy o podobě předškolního vzdělávání v programu Začít spolu bych na tomto místě popsala, jak vypadá den v mateřské škole, která podle programu Začít spolu pracuje. V textu této kapitoly odkazuji na některých místech k myšlenkám RVP PV, čímž si dovoluji nastínit, jak konkrétně vypadá naplňování obecných požadavků formulovaných v tomto kurikulárním dokumentu v praxi MŠ s programem Začít spolu.

RVP PV 3.2 Specifika předškolního vzdělávání

- *„V předškolním vzdělávání by měly být uplatňovány aktivity spontánní i řízené, vzájemně provázané a vyvážené, v poměru odpovídajícím potřebám a možnostem předškolního dítěte. Takovou specifickou formou, vhodnou pro předškolní vzdělávání v podmínkách mateřské školy, je didakticky zacílená činnost, která je pedagogem přímo nebo nepřímo motivovaná, která je dítěti nabízena a v níž je zastoupeno spontánní a záměrné (cílené, plánované) učení“* (Rámcový, 2005, s. 7).

Na úvod je třeba říci, že přestože má struktura dne v programu Začít spolu svá pravidla, vždy je upravována s ohledem na aktuální dění a situace vzniklé ve třídě a potřeby dětí.

Program dne v MŠ je pružný, přiměřený věku a podřízený potřebám dětí. Činnosti probíhají volně, aniž by nutily děti zabrané do hry k ukončení jejich práce a násilně vynucovaly přechod k jiné aktivitě. Průběh dne s činnostmi je tak dostatečně flexibilní pro zařazování akcí jako např. pobyt venku, návštěvy rodičů atd. Reaguje tak dokonale na náladu skupiny. Program tak nabízí souvislý průběh dne, který se odvíjí od právě probíraného, rozpracovaného tématu nebo projektu.

- **Příchod dětí do MŠ, ranní úkol**

Ranní příchod do MŠ dětem a jejich rodičům ulehčuje a zpestřuje tzv. ranní úkol. Získává je pro spolupráci. Úkol bývá umístěn na tabuli hned u vstupu do třídy. Daný úkol vychází z tématu dne. Jde o jednoduchou činnost, při které si dítě procvičuje své dovednosti společně s rodičem. Příkladem může být grafomotorika, počítání, rozlišování barev, tvarů, či řešení labyrintů. Děti jsou tak motivovány pro pozdější činnosti v centrech aktivit.

- **Volné hry a činnosti v centrech aktivit**

Děti mohou plynule navázat na ranní úkol v některém centru aktivit (vysvětleno níže) či si zvolit volnou hru. Přechod z domácího prostředí se tak pro děti stává co nejpřirozenější. Prostor dostávají i rodiče, kteří se mohou v rámci adaptace dítěte do ranních činností zapojit. Této neformální příležitosti mohou využít kdykoli chtějí, tedy i po ukončení již uvedené adaptace.

- **Ranní kruh – společné sdílení**

Ranní kruh, ve kterém se děti scházejí po svačině, je situován v blízkosti nástěnky s denním programem. Účelem tohoto společného setkání je seznámení s tématem dne, s činnostmi, ze kterých si děti mohou vybírat. Obsah společného sdílení může vycházet i z popudu určitého dítěte. Ve své podstatě jde o vzájemné naslouchání, stmelení jeho rovnoprávných členů, navození pocitu sounáležitosti a také o rozvoj empatických dovedností, sebedůvěry a sebeúcty. V hojné míře se využívá různých kontaktních her a činností, což působí blahodárně na psychiku účastníků. Při vzájemném sdílení platí pravidlo, na kterém se zúčastnění domluví na začátku roku: „Když jeden mluví, ostatní naslouchají“. K tomu napomáhá putující hračka (plyšák, loutka, apod.).

- **Tělovýchovná chvilka**

Po tělovýchovné chvílce se děti a učitelka setkávají ve společném kruhu, kde je prostor pro nácvik nových písní, básní, poslech pohádky či řešení určité vyvstalé problémové situace. Pedagog zde děti také seznamuje a motivuje k následným činnostem v centrech aktivit.

Kromě rozvoje všech svalových skupin, smyslu pro vnímání, reprodukci a smysl pro rytmus tu své místo má i psychohygiena a vzájemná kooperace. Pod vedením kvalitního pedagoga má i svůj výchovně-vzdělávací význam.

- **Hry a činnosti na dané téma v centrech aktivit**

RVP PV 7.3 Psychosociální podmínky

- *„Je uplatňován pedagogický styl s nabídkou, který počítá s aktivní spoluúčastí a samostatným rozhodováním dítěte. Vzdělávací nabídka odpovídá mentalitě předškolního dítěte a potřebám jeho života (je dítěti tematicky blízká, jemu pochopitelná, přiměřeně náročná, dítěti užitečná a prakticky využitelná)“ (Rámcový, 2005, s. 31).*

Po odchodu ze společného kruhu si děti vezmou svou značku (například vlastní fotografii umístěnou na kolíčku na prádlo), prohlédnou si připravená centra aktivit a svůj symbol umístí na dané místo ke zvolené nabídce činností. Děti jsou tak přirozenou formou vedeny k samostatnému myšlení, rozhodnosti, zodpovědnosti i k radosti a zájmu o hru, činnosti a učení. Dobrovolná volba dítěte je pro něj určitým závazkem. Svou činnost dokončí a zároveň si vybrané pomůcky uklidí na určené, dobře označené místo.

- **Hodnotící kruh**

Děti zde hodnotí, jak se jim v centrech aktivit pracovalo, co je zaujalo, kdo se stal jejich partnerem, co nového se naučily, poznaly či objevily. Jde o důležitý prvek sebereflexe. Dochází zde i ke kultivaci sociálních vztahů, rozvoji slovní zásoby a souvislého vyjadřování.

- **Pobyt venku**

Bývá naplánován buď jako vycházka do okolí MŠ nebo jde o pobyt na školní zahradě. Slouží k různým tělovýchovným aktivitám, k poznávání přírody, pěstitelským

činností, dramatickým či tvořivým hram. Zde mohou pedagogové v přirozeném prostředí sledovat získané dovednosti i návyky jednotlivých dětí.

- **Hygiena, příprava na stolování, oběd**

RVP PV 7.2 Životaspráva

- *„Dětem je poskytována plnohodnotná a vyvážená strava (dle předpisu). Je zachována vhodná skladba jídelníčku, dodržována zdravá technologie přípravy pokrmů a nápojů, děti mají stále k dispozici ve třídě dostatek tekutin a mezi jednotlivými podávanými pokrmy jsou dodržovány vhodné intervaly. Je nepřípustné násilně nutit děti do jídla“ (Rámcový, 2005, s. 30).*

Děti jsou zde vedeny k samostatnosti v sebeobsluze. Samy si připravují prostírání, příbory, samy se obslouží před i po jídle, též v rámci pitného režimu. Také si samostatně určují velikost porce, dobu potřebnou k jejímu snědení. Nikdo děti nedokrmuje ani nenutí do jídla. Ve třídě panuje klidná, uvolněná atmosféra.

- **Odpolední odpočinek**

RVP PV 7.2 Životaspráva

- *„V denním programu je respektována individuální potřeba aktivity, spánku a odpočinku jednotlivých dětí (např. dětem s nižší potřebou spánku je nabízen jiný klidný program namísto odpočinku na lůžku apod.). Donucovat děti ke spánku na lůžku je nepřípustné“ (Rámcový, 2005, s. 30).*

Dětem je poskytnuta možnost odpočinku, kterou doprovází četba, poslech pohádek nebo relaxační hudby. Po dohodě s rodiči je vždy respektována individuální potřeba jednotlivých dětí. Při snížené potřebě spánku děti provozují tiché činnosti v centrech aktivit tak, aby nerušily své kamarády.

- **Odpolední hry a činnosti do odchodu dětí domů**

Odpoledne probíhá zcela v režii dětí, volně si volí hry či činnosti v centrech aktivit.

2 Východiska pro projektování obsahu vzdělávání v programu Začít spolu

Každá MŠ s programem Začít spolu, která je tzv. zařazena do sítě škol musí respektovat nejen legislativní pravidla (zákony a vyhlášky vztahující se k působnosti předškolních zařízení), ale také národní kurikulární dokumenty – v případě mateřských škol Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. RVP PV je tedy závazný i pro MŠ, které ve své praxi realizují program Začít spolu.

Požadavky na pojetí obsahu předškolního vzdělávání ve školním vzdělávacím programu vymezuje v RVP PV kapitola 10 Zásady pro zpracování ŠVP, která říká, že: „Podstatnou součástí každého školního vzdělávacího programu by měla být konkrétní vzdělávací nabídka uspořádaná do ucelených částí, v případě předškolního vzdělávání do integrovaných bloků (Rámcový, 2005, s. 40).

Tyto bloky je možno co do počtu, rozsahu i obsahu pojmout a zpracovat v ŠVP PV různě, a to v závislosti na způsobu práce mateřské školy (Rámcový, 2005, s. 40).

Bloky mohou být společné pro celou školu, nebo se mohou v rámci jednotlivých tříd lišit. Uvést v ŠVP PV pouze názvy bloků, resp. jejich výčet, zpravidla nepostačí, je třeba stručně charakterizovat hlavní smysl (cíl, záměr) bloků a přiblížit jejich obsah (okruhy činností praktických i intelektových, popř. hlavní výstupy) tak, aby bylo zřejmé, jak se bude s nimi dále pracovat. Obsah bloků může být v ŠVP PV zpracován jen velmi obecně s tím, že bloky budou konkretizovány až na úrovni třídní; pokud to v rámci školy vyhovuje, mohou být i propracovanější, avšak vždy jen do té míry, aby příliš nesvazovaly pedagogy a neomezovaly je v tom, jaké konkrétní činnosti dětem ve své třídě v rámci bloku nabídnou“ (Rámcový, 2005, s. 40).

Míra podrobnosti ani konkrétní způsob projektování a formálního zpracování každého integrovaného bloku není v RVP PV stanoven. RVP PV neukládá žádnou konkrétní cestu plánování. Naopak otevírá školám v tomto ohledu široké spektrum možností. Každá MŠ si může vybrat svůj způsob plánování obsahu vzdělávání, ale musí zajistit, že obsah vzdělávání bude mít integrovanou povahu.

Přestože i mateřské školy realizující program Začít spolu postupují při projektování obsahu vzdělávání způsobem, který je pro tu kterou konkrétní mateřskou školu vyhovující, můžeme v jejich plánování vysledovat společná východiska, která jim

pro plánování slouží a ovlivňují jeho podobu. Jedná se o důslednou individualizaci ve vzdělávání, která se do plánování promítá tím, že pedagog připravuje vzdělávací nabídku, ze které si děti volí činnosti, které odpovídají jejich potřebám, zájmům, učebním stylům a typům inteligence. Východiskem pro plánování v programu Začít spolu je tak „Teorie mnohočetných inteligencí“ H. Gardnera (viz příloha č. 1) a podnětné prostředí třídy uspořádané do center aktivit (plánek s rozmístěním třídy do center aktivit viz příloha č. 2), které s touto teorií rovněž koresponduje.

Podrobnější informace o těchto dvou východiscích, která využívá pedagog k projektování obsahu vzdělávání, přinášejí následující dvě kapitoly této práce.

2.1 Individualizace a Gardnerova teorie mnohočetných inteligencí

V posledních letech se v odborné literatuře, ale i v pedagogické a psychologické praxi, stále více uplatňuje zajímavý přístup k chápání lidských schopností. Jedná se o tzv. teorii mnohočetných inteligencí (multiple intelligences). Tato teorie zaznamenala v posledních letech velké uplatnění v pedagogické praxi a jeví se jako velmi podnětná pro školní vzdělávání dětí. Její autor, americký psycholog a výzkumník H. Gardner říká, že každý člověk má minimálně osm typů inteligencí (schopností). Samotná inteligence je souborem mnoha schopností, které uplatňujeme při řešení situací každodenního života.

Úkolem učitelky MŠ není pomocí psychologických testů detailně zkoumat každé jednotlivé dítě, aby pro něj mohla naplánovat individuálně vhodné činnosti. Role předškolních pedagogů spočívá spíše v tom, že vycházejí z obecných znalostí o psychologických charakteristikách dětí. Na

rozumného předpokladu, že máme ve třídě zastoupeny všechny typy dětí (ať už z hlediska stylů učení nebo inteligencí), pro ně plánujeme rozmanité činnosti. Připravíme-li těchto aktivit dostatečné množství a mají-li děti možnost si mezi nimi vybrat takové, které odpovídají jejich zájmům a schopnostem, učinili jsme jeden z velmi významných kroků k individualizovanému vzdělávání.

Osm typů inteligencí podle H. Gardnera:

- logicko-matematická
- prostorová

- jazyková
- hudební
- tělesně - pohybová, tj. kinestetická
- intrapersonální
- interpersonální
- přírodní

Logicko-matematická inteligence představuje schopnost logicky, systematicky uvažovat. Vychází z manipulace s předměty, jejich uspořádání, odhadování množství, bádání, pokusů, řešení logických skládanek, hlavolamů, technických zájmů.

Podstatou prostorové inteligence je schopnost něco si představit, vizuálně vnímat a vybavit si např. tvary, uspořádání předmětů v prostoru atd. Děti s převahou tohoto typu inteligence si rády kreslí, hrají se skládačkami a bludišti, orientují se v mapách, prohlíží fotografie. Tráví čas uměleckými aktivitami.

Jazyková inteligence je schopnost obsáhnout všechny stránky jazyka. Děti jazykově nadané rády vyprávějí historky, vymýšlejí si příběhy, hrají hry se slovy, luští křížovky, mají dobrou paměť na jména, data, maličkosti, rády čtou a píší.

Hudební inteligence se vyznačuje schopností intonačně, rytmicky, melodicky porozumět hudbě. Je to schopnost pamatovat si informace ve zvukové podobě. Děti si rády zpívají, pískají, vyťukávají, vytleskávají rytmus, prozpěvují, poslouchají hudbu, hrají na hudební nástroj.

Tělesně-pohybová, tj. kinestetická inteligence je schopnost obratně používat svého těla k sebevyjádření, nápodobě, dovednému zacházení s předměty. Děti s dobrou kinestetickou inteligencí vynikají v různých sportech, rády se pohybují, a to i jakoby doplňkem, při jiných aktivitách. Rády tancují, hrají role, napodobují, dotýkají se druhých při komunikaci s nimi, s oblibou vychutnávají rychlost jízdy na pouťových atrakcích.

Intrapersonální inteligence značí schopnost zkoumat a znát své pocity, porozumět sobě samému a uvědomit si sám sebe. Děti takto vybavené se projevují samostatností v činnostech jimi provozovaných, nezávislostí, vlastním názorem, oblibou ve snění a meditacích.

Interpersonální inteligence charakterizuje schopnost všímat si chování, pocitů a temperamentů druhých. Chápat rozdíly ve schopnostech, náladách a pohnutkách jiných lidí. Děti s převahou této inteligence mají hodně přátel, jsou aktivní, komunikativní, rády hrají skupinové hry, jsou empatické. Jsou dobrými organizátory a usmiřovateli.

Přírodní inteligence se projevuje ve schopnostech vnímat změny v přírodě. Děti s dobře rozvinutou přírodní inteligencí rády pobývají venku, chovají zvířata a pěstují rostliny, sledují filmy a prohlíží literaturu s přírodovědnou tematikou.

Při plánování jakéhokoliv tématu, je třeba dbát na to, aby hry a činnosti, které pro děti učitelka připraví, rozvíjely všechny typy inteligencí. Připravit tak nabídku, z níž si každé dítě může vybrat činnost, která ho zajímá. Možnost volby z několika předem připravených činností (vztahujících se ke společnému tématu, na němž jako třída pracuje) plní zároveň funkci motivace.

Připravenou nabídkou učitelka nepřímo řídí a ovlivňuje učení dětí (poskytuje jim tzv. nedirektivní podporu). Samotnou realizaci činností nechává na dětech. V takovou chvíli ustupuje do pozadí a funguje v roli pozorovatele a pomocníka. Je-li nabídka aktivit pestrá a odpovídá-li svým zaměřením celé paletě schopností (všem inteligencím), pak je zajištěna jedna ze základních podmínek individualizace.

Domnívám se, že využívání Gardnerovy teorie mnohočetných inteligencí, jako jednoho z vodítek pro projektování obsahu vzdělávání, je zcela v souladu s požadavky RVP PV.

RVP PV 3.2 Specifika předškolního vzdělávání

- *„Didaktický styl vzdělávání dětí v mateřské škole by měl být založen na principu vzdělávací nabídky, na individuální volbě a aktivní účasti dítěte. Pedagog má být průvodcem dítěte na jeho cestě za poznáním, probouzet v něm aktivní zájem a chuť dívat se kolem sebe, naslouchat a objevovat, nikoli tím, kdo dítě „úkoluje“ a plnění těchto úkolů kontroluje“ (Rámcový, 2005, s. 7).*

2.2 Podnětné prostředí v programu Začít spolu – základní charakteristika

RVP PV 7.1 Věcné podmínky

- „*Mateřská škola má dostatečně velké prostory (podlahová plocha i objem vzduchu atd. dle příslušného předpisu) a takové prostorové uspořádání, které vyhovuje nejrůznějším skupinovým i individuálním činnostem dětí*“ (Rámcový, 2005, s. 30).
- „*Hračky, pomůcky, náčiní a další doplňky nebo alespoň jejich podstatná část je umístěna tak, aby je děti dobře viděly, mohly si je samostatně brát a zároveň se vyznaly v jejich uložení; jsou stanovena pravidla pro jejich využívání pedagogy i dětmi*“ (Rámcový, 2005, s. 32).

Významné východisko pro plánování obsahu vzdělávání v programu Začít spolu, ovlivňující kvalitu vzdělávací nabídky, představuje materiální prostředí třídy – způsob uspořádání věcného prostředí a vybavenost materiály a pomůckami. Prostor třídy v programu Začít spolu je rozčleněn do tzv. center aktivit. Pomůcky a materiály v centrech aktivit jsou dětem dostupné (umístěné v nízkých otevřených skříňkách), mohou si je samy brát, volit jaký materiál využijí k realizaci činnosti, kterou jim učitelka nabídla. Dostatek soukromí pro práci je zajištěn ohrazením jednoho centra od druhého (nízkým nábytkem, paravánem...). Důležitost je kladena i na označení center aktivit a pomůcek v nich obrazem, nápisem a počtem pracovních míst, což umožňuje dětem snáze se v prostředí třídy orientovat, na úrovni základních lidských potřeb přispívá k uspokojování potřeby řádu, pravidel a struktury.

Součástí třídy je i prostor pro společná setkávání dětí, nejčastěji koberec, kde se děti schází k denním rituálům, jakými jsou ranní a hodnotící kruh a ke společné práci pod vedením učitelky.

Centra aktivit umožňují hru a tvůrčí práci jak jednotlivcům, tak skupině dětí. Děti v nich experimentují, učí se pokusem a omylem, objevují vlastnosti různých předmětů a materiálů. Důležitým druhem učení v centrech aktivit je učení se nápodobou a pozorováním, učení se mezi dětmi od sebe navzájem. K přirozené komunikaci mezi dětmi napomáhá to, že se spolu musí domlouvat, rozhodovat se o postupech, které uplatní při řešení problémových úloh. V centrech aktivit tak děti rozvíjejí své vyjadřovací schopnosti, učí se akceptovat rozdíly mezi lidmi, jsou vedeny

k samostatnosti, zodpovědnosti za své postoje a zároveň ke spolupráci s ostatními. Při činnostech v centrech aktivit dochází k významné podpoře rozvoje klíčových kompetencí dětí.

Prostředí třídy uspořádané do center aktivit je druhým významným faktorem, který ovlivňuje způsob projektování vzdělávacího obsahu v mateřských školách s programem Začít spolu.

2.2.1 Centra aktivit

V mateřských školách s programem Začít spolu jsou třídy nejčastěji uspořádány do těchto center aktivit: domácnost, ateliér, dílna, kostky, knihy a písмена, dramatika, pokusy a objevy, manipulační a stolní hry, písek a voda, hudba, školní zahrada. Počet center aktivit není striktně předepsaný, odvíjí se také od prostorových možností každé mateřské školy.

Konkrétní pomůcky a materiály, které jsou v centrech aktivit umístěné, významně ovlivňují i charakter činností, které pedagog pro děti plánuje. V programu Začít spolu je maximální tendence vybavit centra aktivit skutečnými (reálnými) předměty ze života a tím umožnit dětem učit se v autentických situacích, propojit školu s praxí.

Centrum aktivit - Domácnost

Jedná se o koutek, který je vybaven reálným nábytkem a funkčními pomůckami typickými pro kuchyň. Ideální je malá kuchyňská linka s dřezem a tekoucí teplou a studenou vodou. Malý vaříč, přenosná elektrická trouba, nádobí doplňují funkčnost kuchyně a umožňují dětem připravit pomazánky, vařit polévky, čaje, péct palačinky nebo buchty. Děti zde pracují doopravdy. Pedagog v roli poradce a partnera především dohlíží na bezpečnost, hygienu a zasahuje teprve až na požádání dítěte. Dle potřeby přečte recept, vysvětlí postup práce atd.

Centrum aktivit - Ateliér

Dostatečný prostor, vhodný nábytek a kvalitní osvětlení, to vše je typické pro toto CA. Tužky, pastelky, voskovky, fixy, papíry, čtvrtky, nůžky, lepidla, modelací potřeby, hadříky, kelímky, tempery, vodové a prstové barvy, štětce, špejle, bavlnky, látky, obrázky na vystřihování, dětské výrobky, zástěrky, jako oděv na případné umazání se, jsou jeho součástí. Výtvarné činnosti u dětí podporují tvořivost, rozvíjejí fantazii a představivost, dále jemnou motoriku, hmat, koordinaci, zrakovou percepci,

soustředění. Dítě se učí rozpoznávat své jméno na podepsaném výtvaru. Vnímat a znát barvy a tvary. Koutek musí být vybaven a přizpůsoben také pro leváky. Mezi aktivity, které jsou v tomto centru prováděny, patří tedy malování na dané téma, modelování, koláže, kašírování, vystřihování apod.

Centrum aktivit - Dílna

Ze strategických důvodů by mělo být centrum Dílna umístěno ve větší vzdálenosti od klidových center, především jako jsou Knihy a písmena, Relaxační koutek či Pokusy a objevy. V tomto poněkud hlučném centru děti pracují s materiály a nástroji, se kterými se setkávají v dílnách svých rodičů či prarodičů a známých. Základem by měl být tzv. ponk na stabilním podstavci a k němu kladívka, hřebíky, šroubky, kleště, pilky, šroubováky, lepidla, rukavice, ochranné brýle a různé předměty na opravu atd. Děti mohou zatloukat hřebíky, řezat menší kusy dřeva, zhotovovat různé předměty např. z provázků, plastů, drátků, polystyrenu, krabic, kartonů. Dílka, která zde děti vyrábí, jsou směřována tak, aby se dala dále použít i v jiných CA, vystavit ve třídě nebo si je vzít domů např. jako dárek pro rodiče. Pedagog dbá na bezpečnost dětí, vysvětluje jim pravidla bezpečné práce v tomto prostředí a podporuje je v nápadech, aby dítě bylo spokojené.

Centrum aktivit - Knihy a písmena

Práce s knihou je výborným prostředkem k postupnému získávání předčtenářské gramotnosti u dětí předškolního věku a k podchycení zájmu o čtení a psaní formou nápodoby. Děti se s knihou seznamují, vyhledávají obrázky, na základě nich vyprávějí, opisují nápodobou, skládají písmenková puzzle, hrají si se slovy, rýmem, říkankami, luští dětské křížovky, poslouchají pohádky a básničky. Nelze opomenout, že děti přirozeným způsobem vnímají čtení a psaní v celé třídě. Vše je zde popsáno, vyzdobeno pomocí čísel, písmen a symboly. Děti tak poznávají souvislosti mezi skutečnými nápisy a předměty. Dále tu řeší labyrinty, pracovní listy, grafické cviky, opisují, vystřihují a tvoří si tak vlastní knihu k tématu nebo poslouchají pohádky. Toto CA je vybaveno policemi se spoustou knih, encyklopediemi s různými tématy, atlasy, které by měly být dětem na dosah a vystaveny tak, aby lákaly. Neměly by zde chybět sešity pro každé dítě, složka s grafickými cviky, časopisy, tabule, mapy, tužky a pastelky, razítka čísel a písmen, písmena různých velikostí a různých materiálů, počítač.

Centrum aktivit - Dramatické hry

V tomto CA probíhají hlavně námětové hry, při kterých si děti rozvíjí komunikační schopnosti, slovní zásobu a paměť. Napodobují zde dospělé, učí se různým sociálním rolím. Rozvíjí si tak své sociální citění, citovou stránku osobnosti, jazykové schopnosti a inteligenci, představivost, tvořivost. Centrum je vybaveno zařízením malého pokoje s křesílky a stolkem. Doplněno převleky a kostýmy, oděvy pro panenky s kočárky, loutkami, maňásky, kulisami. Zajištění dostatku soukromí k těmto činnostem je pro děti a jejich hru důležité.

Centrum aktivit - Pokusy a objevy

Toto CA by mělo být zřízeno u okna a v dosahu denního světla. Slouží k různým pokusům, objevování, pozorování, chování a péči o drobná zvířátka, pozorování růstu vlastní rostliny, vytváření různých odlitků. Pokusy a objevy jsou vybaveny různými přírodními materiály a pomůckami, zkumavkami, nádobami, lupou, mikroskopem, váhou a zejména materiálem, který si děti samy nasbíraly. Kůra, mušle, kamínky, mech, listy, semínka, písek apod. Děti si své poznatky z prozkoumaného zaznamenávají do knihy pokusů a objevů. Mají k dispozici naučné knihy a encyklopedie z centra Knihy a písma, která využívají. Pomůcky a materiály jsou vhodně dodávány na základě tématu. Pedagog by měl děti vhodně motivovat k práci v tomto centru a asistovat při pokusech, je-li třeba a v neposlední řadě zodpovídat zvědavé otázky dětí.

Centrum aktivit – Kostky

Děti zde mají volnost při hře s kostkami různých velikostí, tvarů a materiálů. Tyto kostky mohou třídit, řadit, vytvářet z nich stavby, hrát si na dopravu, stavět podle plánu či vlastní fantazie, rozvíjet matematickou a prostorovou inteligenci. Vše doplňují autíčka, dopravní koberec se značkami, figurkami zvířat a lidí. Děti si tak procvičují hrubou a jemnou motoriku. Všechny pomůcky by měly být umístěny v označených krabicích nebo kontejnerech tak, aby je děti poznaly a věděly, kam je vracet. Kostky jako centrum především potřebuje dostatek prostoru na dětské stavby.

Centrum aktivit - Manipulační a stolní hry

Patří ke klidnějším CA, kde si děti obvykle hrají s kartami, pexesy, dominem, skládačkami, hříbečky, skládají puzzle, navlékají korálky, vytvářejí mozaiky, pracují s magnety a magnetickými tabulkami, speciálními stavebnicemi jako je např. Seva, Seko, Lego, dále se společenskými hrami jako je Člověče nezlob se, Berušky, Mlýn,

Černý Petr atd. Manipulační stolní hry rozvíjí jemnou motoriku ruky, fantazii, trpělivost, představivost, dále poznávání barev, tvarů, materiálů, počty, jazykové a sociální dovednosti. Cvičí koordinaci oka a ruky, trpělivost a vůli dokončit práci, kooperaci ve skupině a spolupráci. Učí se přijímat úspěch i neúspěch nezávisle na výkonu.

Centrum aktivit – Voda a písek

Centrum je vybaveno kontejnerem na vodu nebo písek a dalšími pomůckami jako jsou lopatky, bábovičky, kbelíky, trychtýře, odměrky, apod. V tomto centru mohou děti např. přelévat vodu vodními mlýnky, hrát si s plovoucími hračkami, foukat do papírových lodiček, hrát si na praní prádla, psát do písku, dělat bábovky, obtisky, stavět hrady, cesty, tunely, rybníky, přesívat písek, stavět stavby z písku i s pomocí přírodnin, pozorovat, jak taje led, sledovat jeho čistotu apod. Je dobré snížit počty dětí navštěvující toto centrum na dvě až tři a předejít tak případným konfliktním situacím. Hra s pískem a vodou podporuje smyslový rozvoj, koordinaci svalů těla a rozvoj jemné motoriky. Činnosti v tomto koutku jsou podnětem pro chápání přírodních zákonů (co plave, co se potopí atd.).

Centrum aktivit - Hudba

CA Hudba bývá umístěno u klavíru, často blízko prostoru pro společná setkávání tak, aby byl dětem umožněn jejich pohybový, taneční doprovod. Dále může být vybaveno elektrickými varhany, rytmicko-melodickými nástroji, Orffovými nástroji, zvonky, flétnou či hudebními nástroji, které si vyrobily samy děti (makovice, plechovky, znející láhve atd.) Děti si zde zpívají písně, vymýšlí doprovody, vytleskávají melodii, učí se poslouchat klasickou hudbu nebo řešit hudební hádanky. Hudba tak napomáhá k rozvoji myšlení, abstrakce, rozvíjí paměť, motoriku, koordinaci pohybů a jazykový vývoj. Hudba je prostředkem komunikace, zábavy, relaxace. Je zdrojem emocí a zážitků, pěstujících představivost, podněcujících improvizaci.

Centrum aktivit - Školní zahrada

Pobyt venku nám pomáhá dobře vyvážit každodenní činnosti v mateřské škole. Vhodně doplňuje vzdělávání a celostní učení pobytem na zahradě, výletem či vycházkou. Styk s přírodou rozvíjí všechny smysly a obohacuje všechny oblasti vývoje dětí. Pohyb a změna vzduchu mají ozdravný efekt, pomáhají se zbavit stresu, zároveň nabízejí možnost k pozorování, k získávání nových zážitků a zkušeností. Na školní zahradě se

realizují činnosti, které nelze dělat ve třídě nebo naopak, které se běžně ve třídě dělají. Jde např. o kreslení, svačinu, manipulační hry, poslech pohádek apod. Zahrada by měla být vybavena dostatečným množstvím komponentů a pomůcek. Mezi ně patří prolézačky, houpačky, pískoviště, záhonky, hřiště pro míčové hry, koloběžky, hračky na písek a sportovní náčiní. Vhodný je i bazének nebo mlhoviště. Některé činnosti vyžadují v rámci bezpečnosti pedagogický dohled.

3 Přístupy k projektování obsahu vzdělávání v MŠ s programem Začít spolu

RVP PV 6. Vzdělávací obsah ve školním vzdělávacím programu

- „*Integrované bloky se mohou vztahovat k určitému tématu, vycházet z praktických životních problémů a situací, nebo být zaměřeny k určitým činnostem, k praktickým aktivitám apod. Mohou tak mít podobu tematických celků, projektů či programů*“ (Rámcový, 2005, s. 29).
- „*Zaměření těchto bloků by mělo vycházet z přirozených potřeb dítěte a ze skutečností dítěti a jeho životu blízkých. Jejich obsah by měl být předškolnímu dítěti srozumitelný, užitečný a pro ně prakticky využitelný. Měl by pomáhat dítěti chápat sebe sama i okolní svět, rozumět jeho dění a orientovat se v něm*“ (Rámcový, 2005, s. 29).

V zařízeních s programem Začít spolu je plánování integrovaných bloků typickou formou práce pedagoga. Integrovaný přístup k projektování a realizaci obsahu vzdělávání realizovaly MŠ zapojené do programu Začít spolu již před tím, než byl požadavek integrace obsahu vzdělávání deklarován oficiálně v RVP PV.

Tento způsob plánování umožňuje pedagogům systematizovat získávání informací od nejobecnějších po konkrétní. „*Výsledkem je globální vnímání světa a přístupu k poznávání*“ (Gajdošová, Důjková 2003, s. 61). Podstatné je uvědomění si vzájemných souvislostí mezi poznatky na tématech, která jsou dětem blízká. Dobrý plán staví na tom, co děti znají a čím se rády zabývají. Do plánování obsahu vzdělávání jsou na úrovni třídy zapojeny i děti. Plán pedagoga, byť je zpracován systematicky a uceleně, poskytuje dostatek prostoru pro realizaci námětů, které přicházejí ze strany dětí a reakci na aktuálně vzniklé situace.

Plánování je poměrně náročnou činností, do které pedagog vkládá své zkušenosti a odborné znalosti, jimiž následně ovlivňuje kvalitu vzdělávání dětí.

„*Na tom, jak dobře naplánujeme a připravíme činnosti a hry dětí, závisí do značné míry úspěšnost pedagogické práce*“ (Gajdošová, Důjková 2003, s. 61).

Plánování obsahu vzdělávání se v programu Začít spolu účastní celé pedagogické týmy, zejména jedná-li se o dlouhodobé plánování. Krátkodobé plánování (týdenní plány) řeší

pedagogové většinou na úrovni třídy – společným plánem učitelek, popř. asistentek na třídě.

Formální způsob zpracování plánů záleží vždy na pracovním týmu konkrétní mateřské školy. Nejčastěji používané jsou matice, síťová schémata (tzv. bubliny) nebo individuálně pojaté plány, vyhovující konkrétnímu pedagogovi. Nejdůležitější je však jejich přehlednost pro zorientování druhé osoby, která by plány použila.

Do předdefinované struktury pro plánování (šablony pro přípravu) učitelky „už jen“ vpisují své myšlenky a náměty pro činnosti dětí. Jednotlivá „políčka“ v šabloně vedou pedagogy k systematičnosti, k tomu, že v plánování neopomíjejí některé oblasti.

3.1 Projektování obsahu vzdělávání na úrovni školy

Následující text uvádí obecný postup pro vytváření dlouhodobých tematických plánů v MŠ s programem Začít spolu:

Téma je zvoleno dle potřeb a skutečného zájmu dětí a rodin.

Cíl, tedy co budeme děti učit. Vycházíme z toho:

- co o dětech víme
- co děti znají a dovedou

Cíle individuálních plánů včleníme do celkového cíle/plánu.

Výběr vhodných her a činností do všech center aktivit i pro pobyt venku:

- určíme, kdo z učitelek jaké činnosti připraví
- určíme, kdo které činnosti povede

Výběr potřebných materiálů a pomůcek pro zvolené činnosti a hry:

- určíme, kdo je připraví

Způsob dosažení cíle: jak budeme děti učit:

- volíme rozmanité styly učení při práci se skupinou
- využíváme individuální styl učení při práci s jedním dítětem

Časový průběh: připravíme tematický plán na několik měsíců, měsíc, týden, den.

Záznam plánu: síťové, maticové či jiné schéma.

Realizace plánu: - provádíme s dětmi naplánované činnosti, které podle potřeb můžeme v průběhu měnit. Téma rozvíjíme do hloubky i šířky a realizujeme na základě prožitkového učení hrou a činnostmi.

Celkové hodnocení a analýza realizace plánu- provádíme po dokončení všech naplánovaných aktivit.

Rozšíření plánu nebo vytvoření nového plánu- provedeme na základě výsledků celkového hodnocení realizace plánu.

3.2 Projektování obsahu vzdělávání na úrovni třídy

V této kapitole uvádím obecný postup pro přípravu tematického celku v programu Začít spolu. Jedná se o krátkodobý plán v rozsahu cca 1 týdne. Součástí plánu je i příklad „formuláře“ pro jeho záznam.

Postup:

1. Je zvoleno téma projektu (část z integrovaného bloku, následně z tematického bloku) cca na 1 týden.
2. Připraví se aktivity (činnosti) vedené (řízené) učitelkou, které se vztahují k tématu. Řízené aktivity, které se s dětmi dělají ve třídě i při pobytu venku (viz níže označení A).
3. Samostatné aktivity (činnosti) dle volby dětí (nepřímo řízené učitelkou) vztahující se k tématu se připraví tak, aby si každé dítě ve třídě mohlo z nabídky činností vybrat. Tyto samostatné činnosti by měly respektovat rozmanité učební styly a „pokrývat“ všechny typy inteligencí (viz. H. Gardner) – a proto každý typ inteligence by měl být v nabídce činností zastoupen. Vše se odehrává v centrech aktivit. V jednotlivých centrech se mohou jednotlivé typy inteligencí i setkávat a opakovat (viz níže označení B).
4. Při přípravě samostatné činnosti se počítá s tím, aby každá z nich splňovala tři následující podmínky:
 - a) činnost děti provádějí samostatně (bez přímého vedení učitelkou)
 - b) činnost je založena na spolupráci dětí (kooperace)
 - c) činnost umožňuje dětem volit vlastní postup a způsob řešení

(tzn. je na dětech, jaký postup si zvolí, odkud začnou, které materiály a pomůcky využijí)

5. Navrhují se minimálně tři konkrétní náměty k začlenění rodičů do přípravy či realizace tohoto tématu.
6. Vše je zaznamenáváno do formuláře pro záznam tematického projektu:

Formulář pro záznam tematického projektu

Tabulka 1: Formulář pro záznam tematického projektu

<u>Příprava tematického projektu</u>	
<u>Integrovaný blok:</u> název	
<u>Tematický blok:</u> název	
<u>Téma:</u> název	<u>Týden:</u> datum
<u>Cíl:</u> postavený a naformulovaný dle očekávaných výstupů RVP PV	
<u>Ranní úkol:</u> cíl vychází z tématu	
<u>Ranní kruh:</u> nastavení konkrétních cílů dne v CA	
<u>Organizační poznámky:</u> s čím je třeba počítat	
<u>A. Činnosti vedené (řízené) učitelkou:</u>	
<u>Ve třídě</u> Záznam úkolů, námětů vychází z očekávaných výstupů RVP PV přiřazených ke Gardnerově Teorii mnohočetných inteligencí.	<u>Venku</u> Záznam úkolů vychází z očekávaných výstupů RVP PV přiřazených ke Gardnerově Teorii mnohočetných inteligencí.

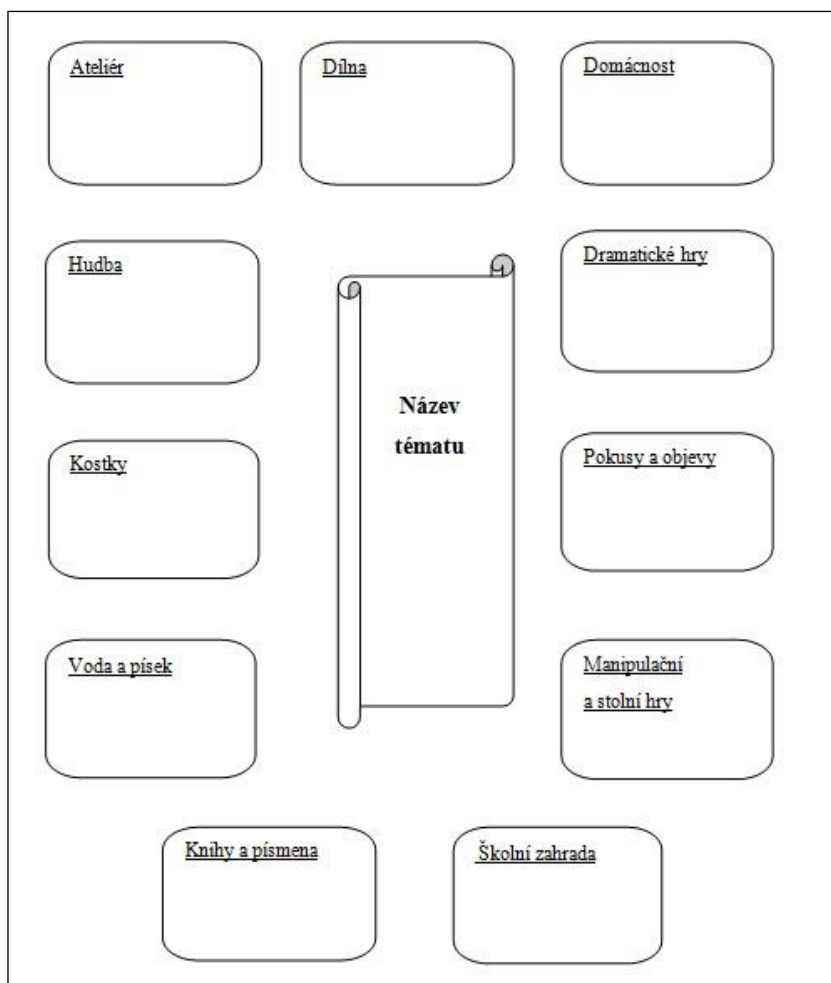
B. Samostatné činnosti dle volby dětí (nepřímo řízené učitelkou):

Každá z činností respektuje tyto zásady:

- Činnost dělají děti bez přímého vedení učitelkou – samostatně.
- Činnost je založena na spolupráci dětí.
- Činnost dětem umožňuje volit vlastní postup, samy objevují jednotlivé kroky řešení úkolu.

- K činnosti si samy děti volí pomůcky, materiály. Samy si potřebné materiály přichystají i uklidí.

Myšlenková mapa (tzv. bubliny) tematického projektu „Název“

Obrázek 1: Myšlenková mapa (tzv. bubliny) tematického projektu "Název"

Základní přehled samostatných činností, které mají děti v průběhu týdne v nabídce, je vyjádřen v myšlenkové mapě v tzv. „bublinách“. Jedná se o aktivity, které probíhají v centrech aktivit bez přímého vedení učitelkou. Jsou to činnosti samostatné, které učitelka pouze ovlivňuje. Řídí je tím, že je předem promyslí a dětem nabídne. V tuto chvíli její „řízení“ končí. Ve fázi, kdy si děti vyberou činnost z nabídky, kterou jim učitelka představí, je jen na nich, jak se k zadání postaví, jakým způsobem budou postupovat, k jakému výsledku dojdou. V tuto chvíli je učitelka v roli pozorovatele, popř. konzultanta, pokud si děti její pomoc vyžádají.

Je třeba připomenout, že zásadní podmínkou úspěšné realizace samostatných aktivit ve třídě je prostředí třídy, o kterém jsem informovala v předchozích kapitolách této

práce. Nejen vybavení pomůckami a materiály, ale i samotné prostorové uspořádání. Centra aktivit podporují možnost pracovat v témže čase na různých úkolech. Tímto způsobem mohou děti pracovat hned ode dne, kdy téma zahájily, což bývá nejčastěji počátkem týdne – tedy od pondělí. V případě, že s realizací samostatných činností nemá pedagog zatím příliš zkušeností (což znamená, že ani děti nejsou na tento způsob zvyklé) doporučuje se zavádět samostatné činnosti postupně - systémem tzv. „sněhové koule“. Princip spočívá v tom, že v pondělí dáme do nabídky dvě až tři samostatné činnosti. Každý další den k nim pak přidáváme o jednu činnost či dvě činnosti navíc. Prostě „nabalujeme“. Činnosti, které jsou v nabídce od pondělí, děti už znají a není třeba je každý den znovu vysvětlovat. Systém tzv. „sněhové koule“ je naznačen v „bublinové“ myšlenkové mapě níže. Zkratkami jsou v něm uvedeny dny v týdnu, v nichž jednotlivé činnosti učitelka dětem nabízí.

3.3 Evaluace obsahu vzdělávání

Evaluace obsahu vzdělávání je v programu Začít spolu realizována mnoha způsoby. Její konkrétní podoba závisí zejména na učitelkách v jednotlivých třídách a na tom, jaký styl vedení evaluačních záznamů jim nejvíce vyhovuje. Přesto můžeme v programu Začít spolu v rámci evaluace obsahu vzdělávání vysledovat variantu, kterou volí pedagogové častěji. Jedná se o evaluaci obsahu vzdělávání vztaženou k cílům vzdělávání z RVP PV (konkrétně ke klíčovým kompetencím a dílčím cílům pěti oblastí obsahu vzdělávání).

Takto pojatou evaluaci pedagogové ověřují, zda je vzdělávací nabídka, kterou v programu Začít spolu společně s dětmi realizují v souladu s oficiálními cíli stanovenými v RVP PV, zda vzdělávací nabídka směřuje ke všem klíčovým kompetencím a dílčím cílům vyváženě, zda nedochází k jednostrannému zaměření činností, které pedagogové pro děti připravují.

Kromě průběžné denní autoevaluace, která probíhá v rovině rozhovorů mezi učitelkami a následnou okamžitou aktualizací vzdělávací nabídky, provádějí učitelky systematickou evaluaci obsahu vzdělávání a to nejčastěji na konci každého týdne. Na konci týdne si učitelky vezmou k ruce třídní knihu se záznamy o proběhlých činnostech, přípravu na daný týden (TVP) a formuláře pro evaluaci vzdělávacího obsahu. Formuláře mají podobu tabulek, jsou v nich uvedeny dílčí cíle (viz příloha č. 3) a klíčové kompetence (viz příloha 4). Evaluace je postavena na hledání vazeb mezi aktivitami realizovanými v daném týdnu a cíli vzdělávání z RVP PV. Zjednodušeně

řečeno, učitelky si v rámci evaluace kladou otázky, zda v rámci realizovaného obsahu vzdělávání vytvořily dětem prostor k osvojování si té či oné klíčové kompetence, zda realizovaná vzdělávací nabídka směřovala k tomu či onomu dílčímu cíli předškolního vzdělávání. Do záznamového archu vyznačí číslo týdne, který vyhodnocují a klíčové kompetence či dílčí cíle, k jejichž naplňování vzdělávací nabídkou směřovaly, ve formuláři označí tečkou, odrážkou, křížkem atd.

Díky tomu pedagogové získají přehled, kterým klíčovým kompetencím či dílčím cílům se věnovali více, kterým méně nebo vůbec. A na co by se v následujícím období měli v plánování zaměřit, aby vzdělávací nabídka, kterou pro děti vytvářejí, byla komplexní. Takto pojatý způsob evaluace obsahu předškolního vzdělávání má vysokou výpovědní hodnotu i z dlouhodobého hlediska - v přehledových tabulkách může učitelka vidět, jak vypadá vyváženost její vzdělávací nabídky v delším časovém úseku (např. za čtvrtletí či pololetí).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 Projektová část

V praktické části bych si dovolila nastínit průběh a realizaci projektování obsahu vzdělávání v MŠ se vzdělávacím programem Začít spolu s následnou evaluací a ukázat tak příklad plánování obsahu vzdělávání v programu Začít spolu. Samotným cílem praktické části je tedy na konkrétních tematických projektech připravovaných v souladu s principy plánování v programu Začít spolu demonstrovat kompatibilitu programu Začít spolu s RVP PV. Celkově jde o projekt dlouhodobý, cca čtyři měsíce. Tento ucelený projekt byl jedním z hlavních integrovaných bloků celého ŠVP MŠ Skuteč. Nese název „Putování časem“. Jak již samotný název napovídá, půjde o cestování v čase od zrodu života na Zemi po současnost. A to bude také smyslem celého bádání. Projekt je určen pro děti předškolního věku od pěti do sedmi let. Děti budou ztvárňovat role archeologů, kteří najdou na tajemném místě zahrady MŠ vždy nějaký typický prvek charakterizující danou dobu. A tak vždy po seznámení s úkolem, jeho zkoumáním, následujícím plněním až po zvnitřnění daného objevu a pochopením souvislostí, se přenesou cca po třech až čtyřech týdnech do další doby, která nese časovou posloupnost.

Konkrétně jsem rozpracovala tematický blok s názvem „Cesta do pravěku“ a jeho tematické projekty (vizáže). Jejich průběh je projektován a zaznamenán na tři týdny. Na tomto zpracování se pokusím objasnit principy programu Začít spolu a s ním spojené projektování obsahu vzdělávání v MŠ se vzdělávacím programem Začít spolu.

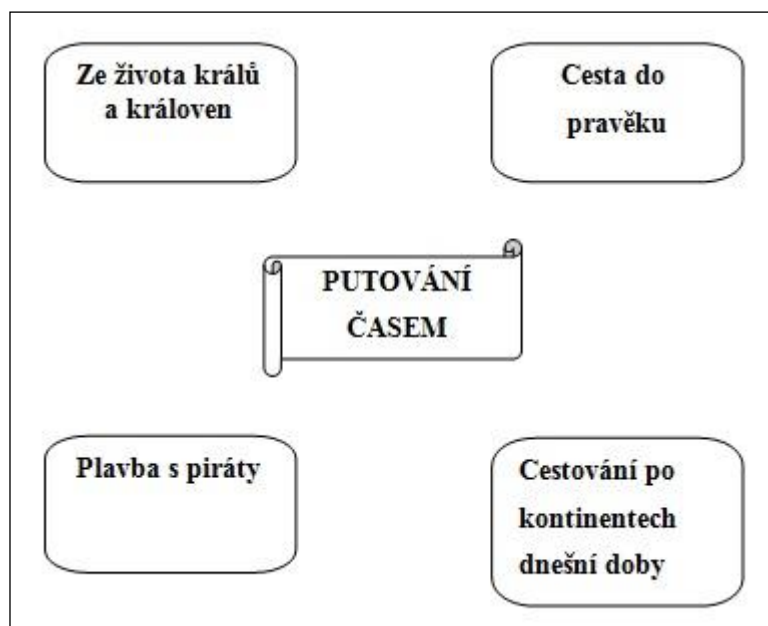
Hlavním cílem celého projektu je seznámit děti s dobou vzniku života na Zemi až po současnost. Budou si tak umět představit časovou posloupnost děje, návaznost jedné doby na druhou a s tímto související změnu na základě zkoumání a prožitku. Tento námět a zpracování je plně v souladu s principy RVP PV.

4.1 Integrovaný blok „Putování časem“

V základní myšlenkové mapě je zaznamenáno rozdělení integrovaného bloku na čtyři tematické bloky. Název integrovaného bloku nese název „Putování časem“.

Z něho vychází tematické bloky „Cesta do pravěku“, „Ze života králů a královen“, „Plavba s piráty“, „Cestování po kontinentech dnešní doby“.

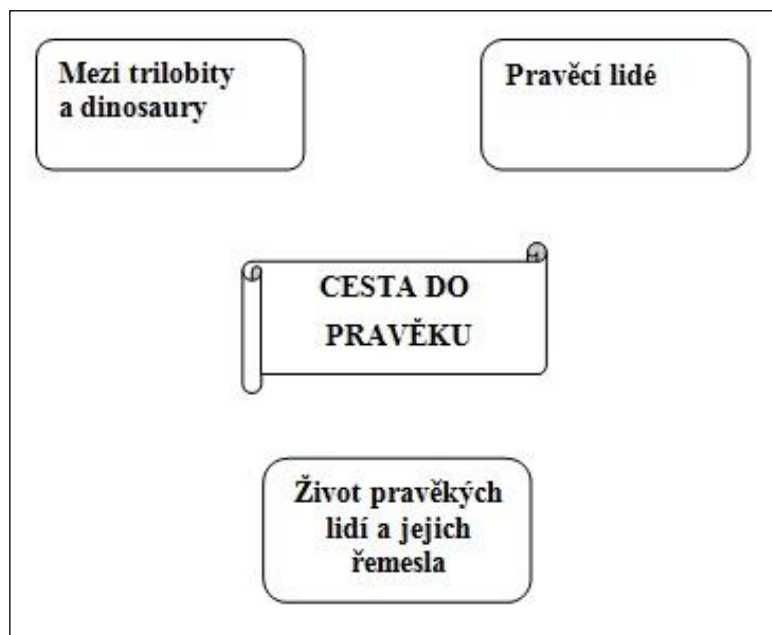
Myšlenková mapa (tzv. bubliny) integrovaného bloku „Putování časem“

Obrázek 2: Myšlenková mapa (tzv. bubliny) integrovaného bloku "Putování časem"

4.2 Tematický blok „Cesta do pravěku“

Myšlenková mapa (tzv. bubliny) tematického bloku „Cesta do pravěku“ jako součásti integrovaného bloku „Putování časem“

Obrázek 3: Myšlenková mapa (tzv. bubliny) tematického bloku „Cesta do pravěku“ jako součásti integrovaného bloku „Putování časem“

4.2.1 Tematický projekt „Mezi trilobity a dinosaury“

Formulář č. 1 pro záznam přípravy tematického projektu „Mezi trilobity a dinosaury“

Záznam v tomto formuláři vychází z plánování tematického projektu „Mezi trilobity a dinosaury“ z tematického bloku „Cesta do pravěku“, který je součástí integrovaného bloku s názvem „Putování časem“.

Tabulka 2: Formulář č. 1 pro záznam tematického projektu „Mezi trilobity a dinosaury“

<u>Příprava tematického projektu</u> <u>Integrovaný blok:</u> Putování časem <u>Tematický blok:</u> Cesta do pravěku	
<u>Téma:</u> Mezi trilobity a dinosaury	<u>Týden:</u> č. 23 26. 3. – 30. 3. 2012
<u>Cíl:</u> Seznámit děti se vznikem života na Zemi <u>Ranní úkol:</u> Sestavte obrázek dinosaura <u>Ranní kruh - činnosti:</u> společné prohlížení encyklopedií, fosilií a dinosaurů společný záznam do flipové mapy (plánování úkolů a námětů na týden) společné vyprávění a četba příběhu z pravěku společné shlédnutí scén z filmu Cesta do pravěku <u>Organizační poznámky:</u> samostatné činnosti dětí ve vymezených učebních koutcích a ve třídě zajistit sádku (uč. 1), fosílie (uč.2), štětečky (uč.2)	
<u>A. Činnosti vedené (řízené) učitelkou:</u>	
<u>Ve třídě</u> <u>Verbální i.</u> Slovní hra „Tyranosaurus řekl...“ (reagovat na verbální pokyny) Vyprávění a následná dramatizace příběhu „O brontosaurowi“ (osvojit si přiměřenou slovní zásobu a daná cizí slova)	<u>Venku</u> <u>Verbální i.</u> Slovní hra „Co asi najdeme na zahradě?“ po prohlédnutí obrázků trilobitů (používat jednoduchá souvětí, umět vyjádřit myšlenku)

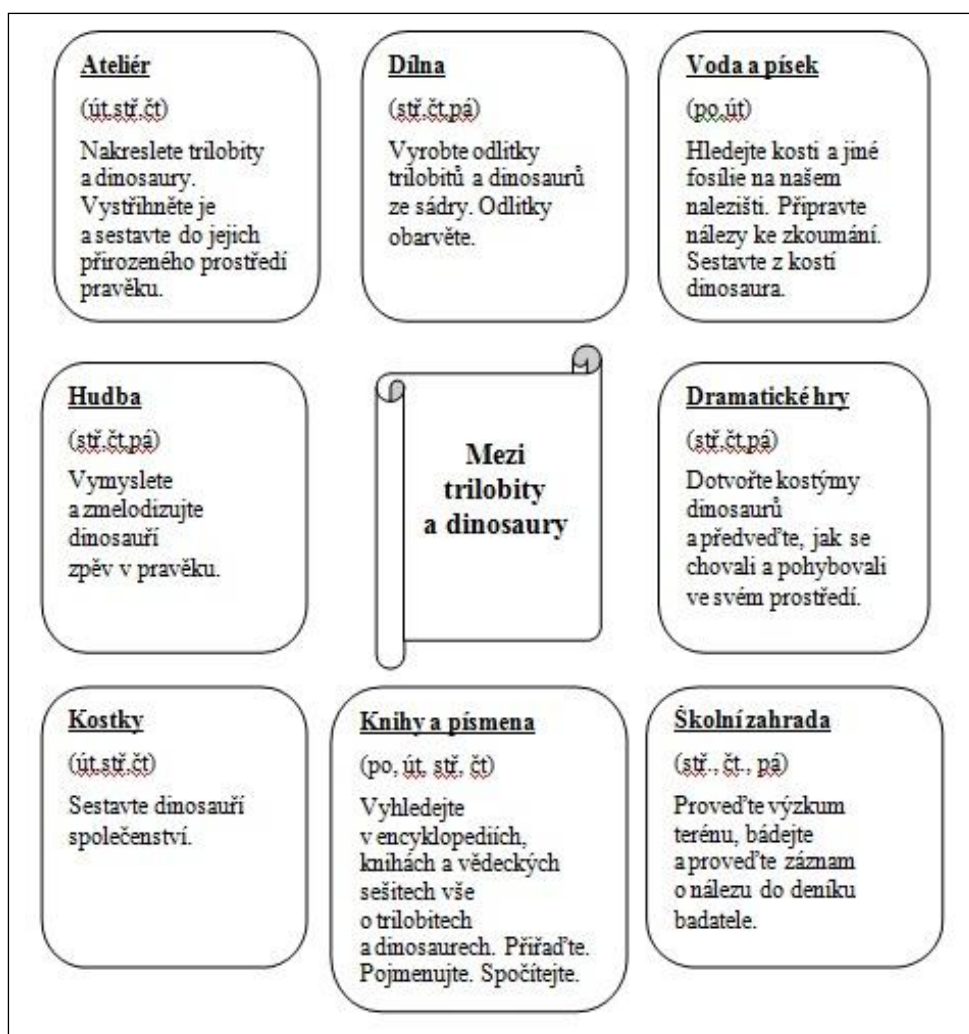
„Cesta do pravěku“ - DVD (spontánně vyprávět zážitky ze sledování scén z filmu) <u>Logicko – matematická i.</u> Počítání fosilií, trilobitů, dinosaurů (orientovat se v číselné řadě 1 – 6, posoudit početnost dvou souborů) Třídění, řazení, porovnávání velikosti fosilií, trilobitů, dinosaurů (rozumět a používat základní pojmy označující velikost, hmotnost) Porovnávání druhů dinosaurů (nacházet znaky společné a rozdílné) <u>Prostorová i.</u> Orientace v mapách pravěku (vizuálně znázorňovat, orientovat se v prostoru i rovině, částečně v čase) Stavby pravěkých močálů a nalezišť z přírodních a dostupných materiálů (návrhářství – umět si představit, pracovat se stavebnicemi, skládkami) <u>Hudební</u> Hudebně pohybová hra „Chodí tyranosaurus rex okolo“ (zpívat s pohybovým doprovodem) Poslech písně „Tyranosaurus rex, slupne tě jak keks“ (vnímat hudbu a prožít ji, zpívat tutéž píseň za doprovodu klavíru) „Dinosauří koncert“ (zacházet správně s jednoduchými rytmickými a hudebními nástroji) <u>Tělesně – kinestetická i.</u> Pohybová hra „Kdo sedí na fosilii?“ (rozvíjet hrubou motoriku) Přeskoky přes močál (koordinovat lokomoci) „Dinosauří tanec“ – skladba na CD (záměrně opakovat pohyb za doprovodu hudby) „Dinosauří překážková dráha“ (koordinovat pohyby, přeskakovat překážky, udržovat rovnováhu na jedné noze) <u>Interpersonální I.</u> Společná dramatizace krátkého příběhu „O zatoulaném dinosauříkovi“ (orientovat se v rolích a pravidlech) Společenská hra „Trilobité, kde jste?“ (cítit se plnohodnotným členem skupin) <u>Intrapersonální i.</u> Fantazijní představa „Jaké to asi muselo být na planetě Zemi v době dinosaurů“ (získat povědomí o době dávno minulé, klidově uvažovat ve skupině, hledat souvislosti)	Popisování nálezu na zahradě (dodržovat pravidla konverzace – řečovou kázeň) <u>Logicko – matematická i.</u> Porovnávání nalezených trilobitů (třídít, co do skupiny nepatří) „Trilobité v naší výzkumné oblasti“ – zahrada (rozpoznat geometrické tvary) <u>Prostorová i.</u> Pozorování prostředí v okolí našich nalezišť na zahradě (před, nad, pod, vedle – rozlišovat a používat základní prostorové pojmy) <u>Hudební i.</u> Poslech šplouchání vody v „močálu“ (vnímat různé zvuky, rozlišovat zvuky přírody, města) <u>Tělesně – kinestetická i.</u> Překonávání přírodních překážek (zvládat nižší překážky) <u>Interpersonální i.</u> Stavba obydlí pro dinosauří rodinky (kooperovat ve skupině, rozdělit si role a úkoly) <u>Intrapersonální i</u> Jak bych mohl pomoci naší Zemi (uvažovat – dodržovat klid na samostatné uvažování) <u>Přírodní i.</u> Čištění „močálu“ (uvědomit si, co lze udělat pro přírodu, jak ji chránit, být k ní citlivý)
--	---

Přírodní i.

Četba příběhů s ekologickým zaměřením – „Velký třesk a vznik Země“, „Zničení Země“ (mít poznatky o planetě Zemi, o vzniku)

Změny v přírodě, na Zemi (získat povědomí o změnách v přírodě, vědět, že se stále něco děje, že vše okolo plyne, posun doby)

B, Samostatné činnosti dle volby dětí (nepřímo řízené učitelkou): Myšlenková mapa (tzv. bubliny) tematického projektu „Mezi trilobity a dinosaury“

Obrázek 4: Myšlenková mapa (tzv. bubliny) tematického projektu „Mezi trilobity a dinosaury“

Podrobné zadání aktivit pro samostatnou činnost:

CA: Ateliér

Typ inteligence: prostorová, tělesně – kinestetická

Cíl: uspořádat jednotlivé dinosaury do společného díla, osvojit si správný úchop nůžek a manipulovat s nimi

Instrukce: Nakreslete trilobity a dinosaury. Vystříhněte je a sestavte do jejich přirozeného prostředí pravěku.

Pomůcky: suché křídové pastely, tužky, klovatina, hadříček, kartony, nůžky, lepidla, špejle

CA: Dílna

Typ inteligence: prostorová

Cíl: pracovat se sádrou, modelovat z ní

Instrukce: Vytvořte odlitky trilobitů a dinosaurů ze sádry. Odlitky obarvěte.

Pomůcky: sádra, voda, formičky, temperové barvy, štětečky, hadříky, noviny, bretonové barvy

CA: Pokusy a objevy

Typ inteligence: logicko - matematická, přírodní

Cíl: orientovat se v základní početní řadě 1- 6, udržet pozornost, osvojit si a zvnitřnit poznatky o trilobitech a dinosaurech

Instrukce: Prozkoumejte nalezené trilobity, dinosauří kosti. Zaznamenejte do badatelské knihy. Spočítejte. Přiřaďte. Porovnejte velikost.

Pomůcky: kosti „fosílie“, mikroskop, pinzety, lupy, štětec, destičky, špendlíky, popisky, badatelská kniha, tužky

CA: Písek a voda

Typ inteligence: intrapersonální, logicko – matematická

Cíl: rozpoznat odlišnosti v detailech, porovnat a uspořádat kosti a jiné fosílie dle stanoveného pravidla

Instrukce: Hledejte kosti a jiné fosílie na našem nalezišti. Připravte nálezy ke zkoumání. Sestavte z kostí dinosaura.

Pomůcky: kosti „fosílie“, lopatičky a jiné archeologické nářadí, štěteček, voda, písek

CA: Kostky

Typ inteligence: interpersonální, prostorová, logicko – matematická

Cíl: umět se dohodnout ve skupině, rozlišovat a používat základní prostorové pojmy, používat základní pojmy označující velikost a porozumět jim, chápat podstatu hry.

Instrukce: Sestavte dinosauří společenství.

Pomůcky: kostky, dřevěné doplňky – stromy, tráva, jehličí, přírodniny

CA: Hudba

Typ inteligence: hudební, verbální, tělesně – kinestetická, interpersonální

Cíl: učit se intonovat, pracovat s hlasem, zacházet správně s jednoduchými rytmickými nástroji, umět se podřídit nápadu skupině dětí

Instrukce: Vymyslete a zmelodizujte dinosauří zpěv v pravěku.

Pomůcky: Orffovy nástroje, trubky, kameny, klacíky, mikrofón, audiozáznam

CA: Dramatické hry

Typ inteligence: interpersonální, hudební

Cíl: rozvíjet a obohacovat hru podle své představivosti a fantazie a umět toto prosadit, práce se silou a výškou hlasu

Instrukce: Dotvořte kostýmy dinosaurů a předved'te, jak se chovali a pohybovali ve svém prostředí.

Pomůcky: kostýmy, látky, ocase, přírodniny, obrázkový materiál

CA: Knihy a písmena

Typ inteligence: verbální, prostorová

Cíl: rozlišit a popsat jednoduché piktogramy, symboly a značky, sledovat očima zleva doprava

Instrukce: Vyhledejte v encyklopediích, knihách a vědeckých sešitech vše o trilobitech a dinosaurech. Přiřad'te. Pojmenujte. Spočítejte.

Pomůcky: encyklopedie, atlasy, knihy, záložky, učební programy na PC, grafické listy

Evaluace tematického celku 23. týdne prostřednictvím dílčích cílů z RVP PV

Celkový přehled vyhodnocení tematického celku 23. týdne vzhledem k dílčím cílům z RVP PV naleznete v příloze č. 3

Z provedené evaluace tematického celku 23. týdne je zcela jasná převaha zaměření se na cíle pokrývající oblast Dítě a jeho psychika. Převládá rozvoj komunikace ve všech formách, celý první týden byl zaměřen na badatelskou oblast doprovázenou popisy, záznamy, porovnáváním, tvořivým myšlením, osvojením si elementárních poznatků o znakových systémech a jejich funkci. Naopak oblast Dítě a jeho tělo byla dotknuta pouze na úrovni úchopů a manipulace s drobnými předměty a nástroji, která vedla převážně k rozvoji jemné motoriky. Na tuto oblast je třeba se v dalším týdnu zaměřit. Další oblasti byly rovnoměrně zastoupeny.

Evaluace tematického celku 23. týdne vzhledem ke klíčovým kompetencím z RVP PV

Celkový přehled vyhodnocení tematického celku 23. týdne vzhledem ke klíčovým kompetencím z RVP PV naleznete v příloze č. 4

Kompetence sociální a personální byly zastoupeny spíše na úrovni spolupodílet se na společných rozhodnutích v oblasti badatelské. Proto v dalších tématech budou dotknuty podrobněji. Ostatní kompetence byly pokryty rovnoměrně. Nejvíce však převládaly kompetence k učení, které jasně vyplývaly ze stanovených badatelských záměrů tohoto tématu.

4.2.2 Tematický projekt „Pravěcí lidé“

Formulář č. 2 pro záznam přípravy tematického projektu „Pravěcí lidé“

Záznam v tomto formuláři vychází z plánování tematického projektu „Pravěcí lidé“ z tematického bloku „Cesta do pravěku“, který je součástí integrovaného bloku s názvem „Putování časem“.

Tabulka 3: Formulář č. 2 pro záznam přípravy tematického projektu „Pravěcí lidé“

<u>Příprava tematického projektu</u>	
<u>Integrovaný blok:</u> Putování časem	
<u>Tematický blok:</u> Cesta do pravěku	
<u>Téma:</u> Pravěcí lidé	<u>Týden: č. 24</u> 2. 4. – 6. 4. 2012
<u>Cíl:</u> Seznámit děti se způsobem života pravěkých lidí na Zemi	
<u>Ranní úkol:</u> S pomocí rodičů dopište chybějící písmeno ve slově dle vzoru	
<u>Ranní kruh - činnosti:</u>	
společné prohlížení encyklopedií, fotografií lidí z pravěku	
společné hledání charakteristických znaků pravěkých lidí	
společné sestavování kostry člověka dnes a dříve	
společný záznam do flipové mapy (plánování úkolů a námětů na týden)	
společné vyprávění a četba příběhu z pravěku	
společné shlednutí scén z animovaného filmu Flinstounovi	
<u>Organizační poznámky:</u>	
samostatné činnosti dětí ve vymezených učebních koutcích a ve třídě	
zajistit encyklopedie, DVD Flinstounovi, kostry – pracovní sada	
<u>A, Činnosti vedené (řízené) učitelkou:</u>	
<u>Ve třídě</u>	<u>Venku</u>
<u>Verbální i.</u>	<u>Verbální i.</u>
Vyprávění „Příběh o pravěké rodině“ (sledovat a zachytit hlavní myšlenku příběhu)	Popis daného jevu v přírodě (dorozumět se verbálně i nonverbálně)
Hádky a rébusy „Kdo je v jeskyni?“ (chápat jednoduché hádky)	Popis změn „Co se to stalo s naší zahradou?“ (správně pojmenovat jevy ve svém okolí)
Slovní hra „Jak se jmenují členové pravěké rodiny?“ (vyčlenit hlásku na začátku a na konci slova)	<u>Logicko - matematická i.</u>
Smyslová hra „Poslouchej pratek“ (vnímat jednoduché písně)	Pohybová hra „Stopování pravěkého lovce“ (řešit labyrinty)
Didaktická hra „Pravěká módní přehlídka“	Didaktická hra „Porovnávání velikosti lidí“ (rozumět a používat pojmy označující velikost)

(popsat oblečení na postavě) <u>Logicko - matematická i.</u> Didaktická hra „Oblečení naší pramatky“ (rozlišit základní barvy a barvy složené) Grafický list „Spočítej pravěké kamarády“ (posoudit početnost dvou souborů a určit počet do 6) Didaktická hra „Počítání s naším pradědou“ (chápat, že číslovka označuje počet) <u>Prostorová i.</u> Pravěká překážková cesta (rozlišovat vpravo - vlevo na vlastním těle i v orientaci v prostoru) Didaktická hra „Den pravěké rodinky“ (rozlišovat základní časové údaje) Didaktická hra „Na nákupu s prababičkou“ (orientovat se v číselné řadě) <u>Hudební</u> Sluchová hra „Koncert pravěké skupiny u ohně“ (rozlišit a napodobit rytmus) Sluchová hra „V pravěkém vetešnictví“ (zapamatovat si různé zvuky používaných předmětů) Melodizace „Co viděl pravěký lovec na lovu“ (vyjadřovat fantazijní představy melodií) <u>Tělesně - kinestetická i.</u> Didaktická hra „Pravěká koupelna a koupelna dnes“ (pečovat o osobní hygienu) Hudebně pohybová hra „U ohně v pravěku“ (zacházet správně s jednoduchými rytmickými a hudebními nástroji) Porovnávání typu chůze a postavení člověka dříve a člověka dnes (postavit se zpříma a udržet správné držení těla po dobu vnější kontroly)	<u>Prostorová i.</u> Hledání pravěkého pokladu v terénu dle slovního návodu (orientovat se v prostoru podle slovních pokynů) Konstruktivní hry s přírodninami (stavět v prostoru) <u>Hudební i.</u> Zaměřit se na poslouchání zvuků z okolí (zapamatovat si různé zvuky zvířat v přírodě i v okolí) Napodobování zpěvu přírody (opakovat melodii) <u>Tělesně - kinestetická i.</u> Překonávání terénu (pohybovat se dynamicky po delší dobu) Vytrvalostní běh terénem (být pohybově aktivní po delší dobu) <u>Interpersonální i.</u> Dramatická hra „Můj protivník a nepřítel“ (umět odmítnout nepříjemný kontakt, komunikaci) Dramatická hra „Poradím se s kamarádem“ (být schopné přistoupit na jiný názor a porozumět potřebám druhého) <u>Intrapersonální i</u> Vyprávění na téma „Moje nejmilejší pravěké zvířátko“ (projevovat se citlivě k živým bytostem) <u>Přírodní i.</u> Jak se chovat na procházce pravěkým a dnešním lesem (uvědomit si, že člověk a příroda se navzájem ovlivňují) Úklid v okolí budovy školy a na školní zahradě (všímat si nepořádku a škod)
---	--

Pohybová hra „Pravěký tanec a tanec dnes“
(pohybovat se rytmicky)

Interpersonální i.

Dramatická hra „Chování lidí ve svém kmeni“
(uvědomit si vztahy mezi lidmi)

Dramatická hra „Naše chování v našem kmeni
dnes“ (cítit sounáležitost s ostatními)

Společenská hra „Pravěká společnost“
(rozdělovat a měnit herní role)

Intrapersonální i.

Individuální záznamy do badatelské knihy
(samostatně splnit jednoduchý úkol)

Dramatická hra „Co se mi nepovedlo, umím
zvládnout“ (přijímat drobný neúspěch)

Hledání rozdílů života dnes a života v pravěku
v knihách (přirozeně projevoval radost
z poznání)

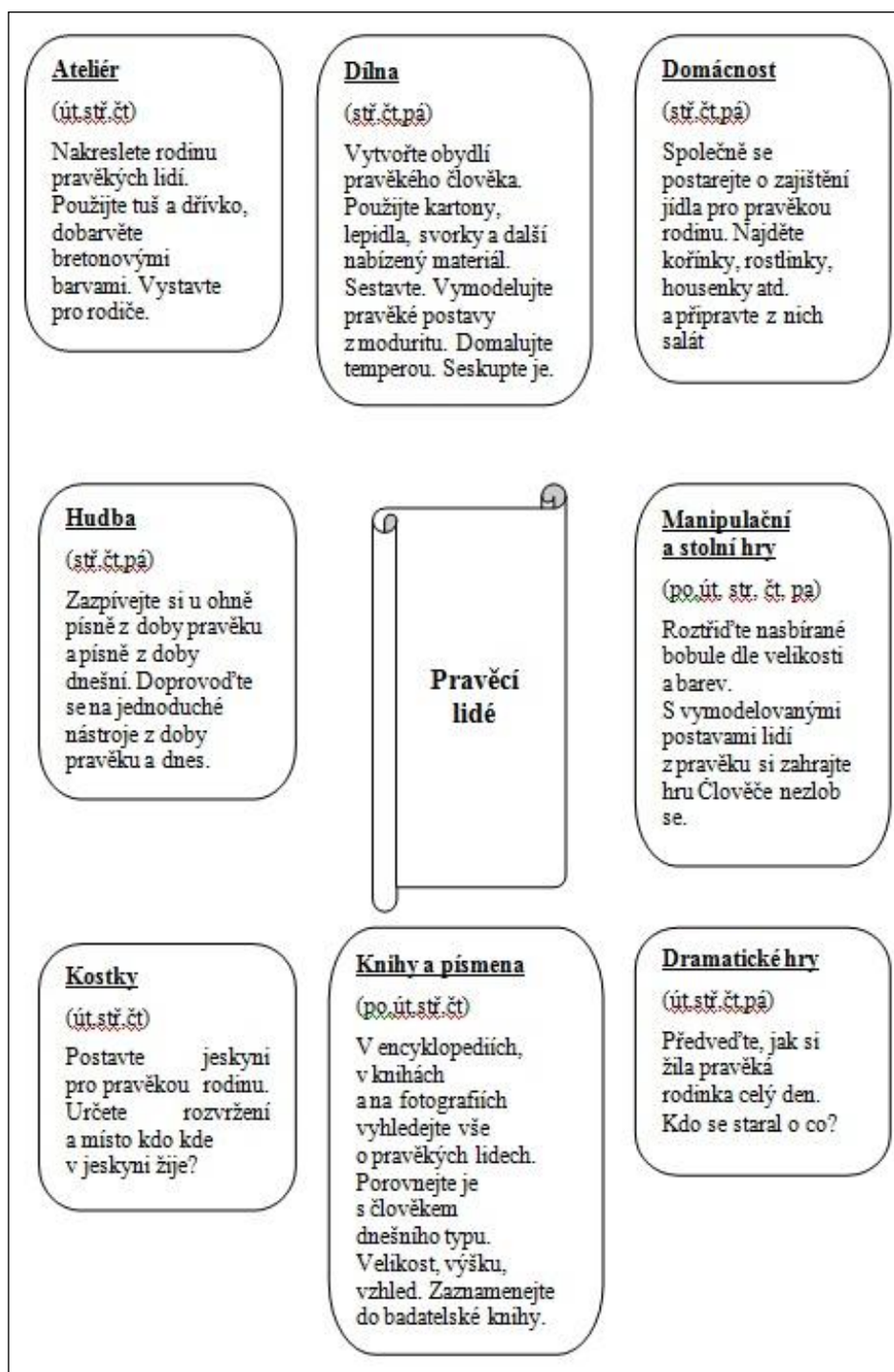
Dle popisu v komiksové podobě splnit zadání
(individuálně plnit úkol dle instrukcí)

Přírodní i.

Didaktická hra „Na naší Zemi je mnoho
nebezpečí“ (znát, co je škodlivé a nebezpečné)

Didaktická hra „Zkoumání počasí během
týdne“ (mít poznatky o přírodních jevech a
dějích)

Myšlenková mapa (tzv. bubliny) tematického projektu „Pravěcí lidé“

Obrázek 5: Myšlenková mapa (tzv. bubliny) tematického projektu „Pravěcí lidé“

Podrobné zadání aktivit pro samostatnou činnost:

CA: Ateliér

Typ inteligence: tělesně – kinestetická, prostorová

Cíl: nakreslit lidskou postavu pravěkého člověka se všemi charakteristickými znaky, uspořádat obrázky na výstavě

Instrukce: Nakreslete rodinu pravěkých lidí. Použijte tuš a dřívko, dobarvěte bretonovými barvami. Vystavte pro rodiče.

Pomůcky: tuš a dřívko, bretonové barvy, čtvrtky, kolíčky, šňůry

CA: Dílna

Typ inteligence: prostorová, tělesně – kinestetická, interpersonální

Cíl: manipulovat s kartonem, umět tvořivě využívat přírodní materiály, experimentovat s nimi, kooperovat s ostatními ve skupině, umět prosadit svůj nápad

Instrukce: Vytvořte obydlí pravěkého člověka. Použijte kartony, lepidla, svorky a další nabízený materiál. Sestavte. Vymodelujte pravěké postavy z moduritu. Domalujte temperou. Seskupte je.

Pomůcky: karton, větve, kameny, písek, seno, látky, kůže, modurit, temperové barvy

CA: Domácnost

Typ inteligence: interpersonální, přírodní

Cíl: všimnout si, co si druhý přeje či potřebuje, hledat a třídit dle stanovených kritérií zelené potraviny

Instrukce: Společně se postarejte o zajištění jídla pro pravěkou rodinu. Najděte kořínky, rostlinky, „housenky“ a připravte z nich salát.

Pomůcky: listy salátů různých typů, okurku, ředkvičky s kořínky, hrozinky, křížaly, fazolové lusky atd.

CA: Manipulační a stolní hry

Typ inteligence: logicko – matematická, interpersonální

Cíl: roztřídit dle velikosti a barev, zahrát si společenskou hru podle předem stanovených pravidel

Instrukce: Roztříd'te nasbírané bobule dle velikosti a barev. S vymodelovanými postavami lidí z pravěku si zahrajte hru „Člověče nezlob se“.

Pomůcky: bobule přírodnin, provázek, vyrobené figurky z moduritu

CA: Kostky

Typ inteligence: tělesně – kinestetická, interpersonální, prostorová, verbální

Cíl: rozvíjet hrubou motoriku a úchop, umět vyjednávat s dětmi ve skupině a domluvit se na společném řešení stavby obydlí, orientovat se v pojmech nad, pod, před, vedle, verbalizovat myšlenkové pochody, přemýšlet nahlas

Instrukce: Postavte jeskyni pro pravěkou rodinu. Určete rozvržení, místo, kdo a kde v jeskyni žije?

Pomůcky: Polikarpova stavebnice, deky, velké kostky, dřevěné doplňky – stromy, tráva, jehličí, přírodniny

CA: Hudba

Typ inteligence: hudební, interpersonální

Cíl: rozlišit zvuky a známé melodie, rozlišit a napodobit rytmus, správně reagovat na akustické signály, umět se dohodnout se skupinou na určeném úkolu

Instrukce: Zazpívejte si u ohně písně z doby pravěku a písně z doby dnešní. Doprovod'te se na jednoduché nástroje z doby pravěku a z doby dnes.

Pomůcky: kameny, klacíky, písek v hliněné nádobě, suché plody (ořechy, kaštiny), Orffovy nástroje

CA: Dramatické hry

Typ inteligence: interpersonální, verbální

Cíl: pochopit funkci rodiny a jejích členů, dorozumět se verbálně i nonverbálně (používat gesta, udržet oční kontakt)

Instrukce: Předved'te, jak si žila pravěká rodinka celý den. Rozdělte si role.

Pomůcky: pravěké obydlí, kostýmy, kůže a látky, přírodniny, pravěké vybavení domácnosti (klacky, kameny, hlína, zuby, rohy atd.)

CA: Knihy a písmena

Typ inteligence: intrapersonální, logicko - matematická, přírodní, verbální

Cíl: umět se zhloubat, nerušit v práci ostatní, mít poznatky o době lidí z pravěku z konkrétních příkladů v knihách, chápat jednoduché souvislosti, nacházet znaky společné a rozdílné, poznat a vyhledat obrázky z pravěké přírody, opsat daná písmena

Instrukce: V encyklopediích, v knihách a na fotografiích vyhledejte vše o pravěkých lidech. Porovnejte je s člověkem dnešního typu. Velikost, výšku, vzhled. Zaznamenejte do badatelské knihy.

Pomůcky: encyklopedie, atlasy, knihy, badatelská kniha

Evaluace tematického celku 24. týdne prostřednictvím dílčích cílů z RVP PV

Celkový přehled vyhodnocení tematického celku 24. týdne vzhledem k dílčím cílům z RVP PV naleznete v příloze č. 3

Ze závěrů provedené evaluace tematického celku 24. týdne je patrné, že oblast Dítě a jeho psychika je opět nejvíce pokryta. Tentokrát v řečových schopnostech a jazykových dovednostech, není opomenuto ani smyslové vnímání a v neposlední řadě rozvoj fantazie a představivosti. Všechny další oblasti jsou v rovnováze promítnuty do plnění činností dětmi. Opomíjená oblast Dítě a jeho tělo z týdne číslo 23 je v týdnu číslo 24 zahrnuta do činností naopak velice pestře. Od uvědomění si vlastního těla, rozvoj jemné a hrubé motoriky, po fyzickou a psychickou zdatnost. V dalších oblastech byly rovnoměrně zastoupeny vybrané úkoly.

Evaluace tematického celku 24. týdne vzhledem ke klíčovým kompetencím z RVP PV

Celkový přehled vyhodnocení tematického celku 24. týdne vzhledem ke klíčovým kompetencím z RVP PV naleznete v příloze č. 4

Kompetence k učení, které byly nejvíce obsazeny v podobě činnostního učení ve 23. Týdnu, jsou z větší části nahrazeny úkoly vedoucími ke kompetencím sociálním a personálním, činnostním a občanským. Kompetence k řešení problémů jsou přímo spjaty s cíli, které byly typické pro dané téma „Pravěcí lidé“.

4.2.3 Tematický projekt „Život pravěkých lidí a jejich řemesla“

Záznam v tomto formuláři vychází z plánování tematického projektu „Život pravěkých lidí a jejich řemesla“ z tematického bloku „Cesta do pravěku“, který je součástí integrovaného bloku s názvem „Putování časem“.

Tabulka 4: Formulář č. 3 pro záznam přípravy tematického projektu „Život pravěkých lidí a jejich řemesla“

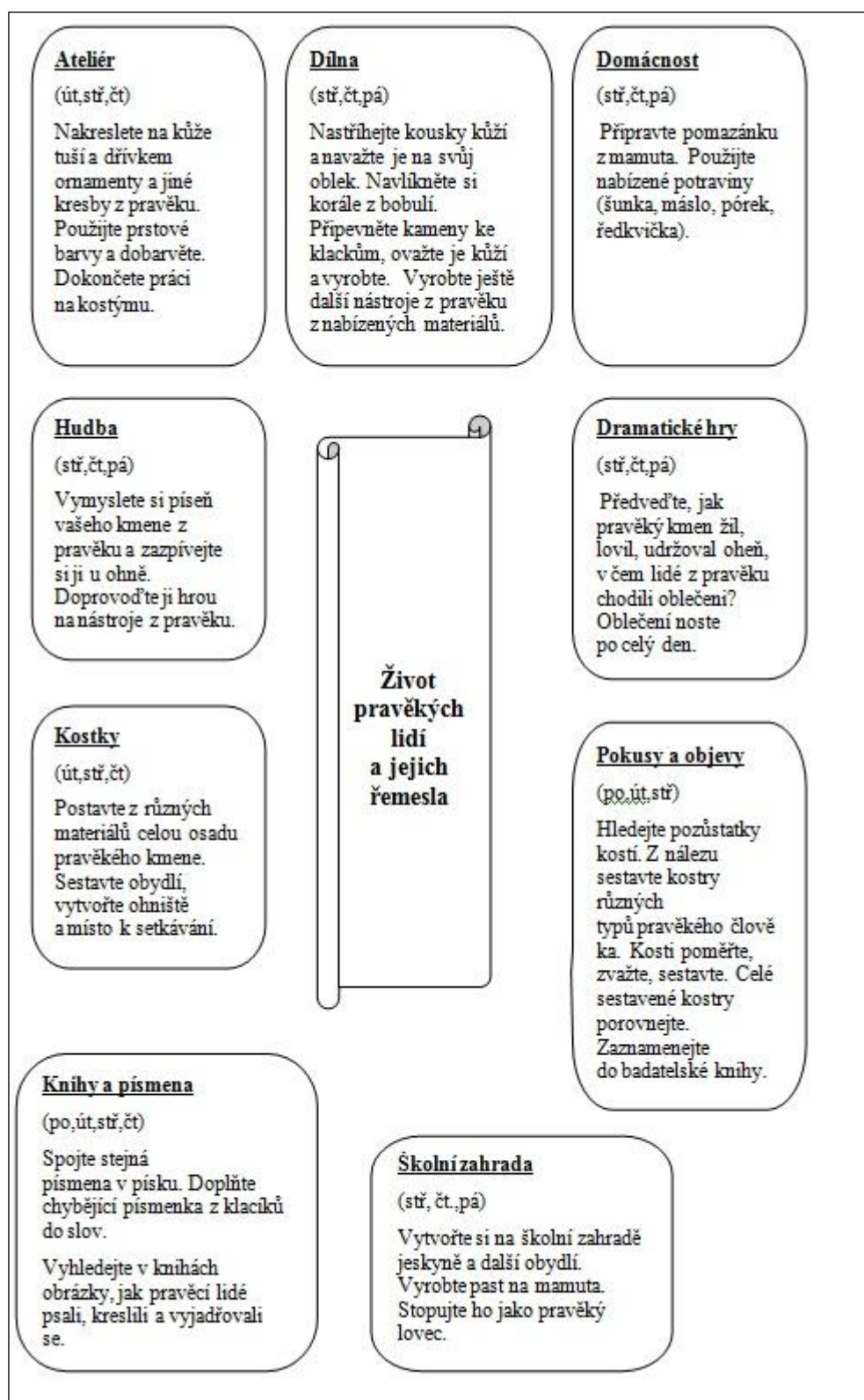
<u>Příprava tematického projektu</u>	
<u>Integrovaný blok:</u> Putování časem	
<u>Tematický blok:</u> Cesta do pravěku	
<u>Téma:</u> Život pravěkých lidí a jejich řemesla	<u>Týden:</u> č. 25 9. 4. – 13. 4. 2012
<u>Cíl:</u> Seznámit děti s činnostmi a pracemi pravěkých lidí na Zemi	
<u>Ranní úkol:</u> S pomocí rodičů vyvěste společně napsaný recept na mamuta s koprovou omáčkou na předem určeném místě v šatně	
<u>Ranní kruh - činnosti:</u> společné prohlížení encyklopedií, fotografií lidí z pravěku společné hledání charakteristických znaků pravěkých lidí společné sestavování kostry člověka dnes a dříve společný záznam do flipové mapy (plánování úkolů a námětů na týden) společné vyprávění a četba příběhu z pravěku společné shlédnutí scén z animovaného filmu Flinstounovi	
<u>Organizační poznámky:</u> samostatné činnosti dětí ve vymezených učebních koutcích a ve třídě zajistit encyklopedie, DVD Flinstounovi, kostry – pracovní sada	
<u>A, Činnosti vedené (řízené) učitelkou:</u>	
<u>Ve třídě</u>	<u>Venku</u>
<u>Verbální i.</u>	<u>Verbální i.</u>
Zamyslet se, o kom pojednává čtený příběh (umět vyjádřit myšlenku)	Hra na „Tichou poštu“ (předat vzkaz) Sluchová hra „Co mi chce můj pravěký kamarád“

Slovní popis výroby obleku (slovně popsat prováděnou práci) Smyslová hra „Popiš, k čemu patří ...“ (popsat různé chutě, vůně, zápachy a rozlišit je) Slovní popis „Jak navléknu korále z přírodnin?“ (popsat postup řešení jako návod) <u>Logicko - matematická i.</u> Grafický list „Na pravěké cestě“ (rozlišit piktogramy) Didaktická hra přiřazování geometrických tvarů (roztřídit základní geometrické tvary) Třídění materiálů (rozdělit materiály a spočítat prvky) <u>Prostorová i.</u> Stavba obydlí pračlověka dle slovního návodu (orientovat se v prostoru dle pokynu) Při stavbě používat pojmy nad, pod, před atd. (používat základní prostorové pojmy) Stavby dle ilustrovaného návodu (pracovat s ilustrovanou knihou) <u>Hudební</u> Hudebně - pohybové činnosti „Pravěká kapela“ (napodobit rytmus) Hra s hlasem, intonace (melodizovat dané téma) Zpívání pro radost, nebát se zpěvu (vyjadřovat se zpěvem) Hudebně - pohybová hra „Na mamutí slavnosti“, doprovody na hudební nástroje (vyjadřovat se hrou na jednoduché hudební nástroje) <u>Tělesně – kinestetická i.</u>	řící?“ (reagovat správně na neverbální podněty) <u>Logicko – matematická i.</u> Počítání přírodnin (orientovat se v číselné řadě 1 – 6) Řazení přírodnin dle velikosti (uspořádat předměty dle velikosti) <u>Prostorová i.</u> Konstruktivní hra „V muzeu“ (návštěva třídního muzea vytvořeného dětmi) Procházka po okolní přírodě dle vyznačené trasy (orientace v přírodě) <u>Hudební i.</u> Sluchová hra „Hra na přírodniny“ (rozlišovat zvuky přírodnin) Poslouchání zvuků přírody, záznam na diktafon (rozlišovat zvuky přírody) <u>Tělesně – kinestetická i.</u> Procházka po okolí s tématem hledání věcí z pravěku (pohybovat se bezpečně ve skupině) Hudebně – pohybová hra „Tanec pravěkých lidí okolo ohně“ (doprovázet pohyb zpěvem) Začlenit prvky pravěkého tance (pohybovat se rytmicky) <u>Interpersonální i.</u> Domluvit se o průběhu pravěké slavnosti (podřídít se rozhodnutí skupiny) <u>Intrapersonální i</u> Úvaha „Co jsem zvládl, co musím zvládnout, jak jsem pomohl svému kmeni“ (hodnotit sebe vzhledem k dané situaci) <u>Přírodní i.</u> Úvaha „Jak bych mohl pomoci naší Zemi“ (v klidu samostatně uvažovat) Všimnout si nedostatků v přírodě způsobené lidskou
---	--

Stříhání, lepení, modelování, vázání (zvládat výtvarné a pracovní činnosti) Skládání mamuta z papíru, rozvoj jemné motoriky ruky (pracovat se skládankami) Přenášení předmětů (užívat různé pomůcky k pohybu) Úchop a hod předmětu (házet a chytat předměty) <u>Interpersonální I.</u> Půjčování pomůcek a zodpovědnost za ně, čistota, bezpečnost (zacházet šetrně se svými i cizími pomůckami) Porovnávání typů předmětů na pravěkém tržišti (vnímat odlišnosti předmětů mezi sebou) Výroba obleků, dodržování naplánovaných prací, kooperace ve skupině (přizpůsobit se společnému programu) <u>Intrapersonální i.</u> Slovní obhajoba „Proč použiji tento materiál“ (obhajovat svůj postoj) Spol. hra „Moje nabídnutá pomoc“ (k mladšímu se chovat citlivě) Plánování průběhu našeho společného pravěkého týdne (plánovat přiměřeně věku) <u>Přírodní i.</u> Četba příběhu „O zničené Zemi“ (být citlivý k přírodě) Využití přírodnin pro vhodné účely (být vděčný za dary přírody) Úklid třídy a okolí, třídění odpadu do kontejnerů (zvládat drobné úklidové práce)	rukou (pojmenovat co kolem sebe vidí a hledat řešení nápravy)
--	--

Myšlenková mapa (tzv. bubliny) tematického projektu

„Život pravěkých lidí a jejich řemesla“

Obrázek 6: Myšlenková mapa (tzv. bubliny) tematického projektu „Život pravěkých lidí a jejich řemesla“

Podrobné zadání aktivit pro samostatnou činnost:

CA: Ateliér

Typ inteligence: tělesně – kinestetická, logicko – matematická

Cíl: vést stopu dřívka při kresbě, uvolnit zápěstí při malbě prsty, napodobit základní geometrické obrazce

Instrukce: Nakreslete na kůži tuší a dřívkem ornamenty a jiné kresby z pravěku. Použijte prstové barvy a dobarvěte. Dokončete práci na kostýmu.

Pomůcky: tuš, dřívko, prstové barvy, kůže (velké i malé)

CA: Dílna

Typ inteligence: verbální, tělesně – kinestetická

Cíl: pracovat dle slovního návodu, rozvíjet jemnou motoriku a úchop drobných částí

Instrukce: Nastříhejte kousky kůží a navažte je na svůj oblek. Navlíkněte korále z bobulí. Připevněte kameny ke klackům, ovažte je kůží. Vytvořte ještě další nástroje z pravěku z nabízených materiálů.

Pomůcky: kůže, nůžky, bobule plodů, klacky, kameny

CA: Domácnost

Typ inteligence: verbální, interpersonální, tělesně – kinestetická

Cíl: pracovat podle instrukcí v obrazové knize, kooperovat ve skupině, dodržovat čistotu, manipulovat se surovinami

Instrukce: Připravte pomazánku z mamuta a namažte na chlebové placky. Použijte nabízené potraviny (jogurt, šunka, máslo, pórek, ředkvička).

Pomůcky: chlebové placky, šunka, máslo, pórek, ředkvičky, jogurt, příborové nože, misky, prkénko

CA: Hudba

Typ inteligence: hudební, verbální, interpersonální

Cíl: zacházet správně s jednoduchými rytmickými nástroji, pracovat s hlasem

Instrukce: Vymyslete si píseň vašeho kmene z pravěku a zazpívejte si ji u ohně. Doprovod'te ji hrou na nástroje z pravěku.

Pomůcky: kameny, klacíky, písek v hliněné nádobě, suché plody (ořechy, kaštiny)

CA: Pokusy a objevy

Typ inteligence: přírodní, logicko – matematická

Cíl: uvědomit si sounáležitost s přírodou, složit a sestavit části v celek, udržet pozornost a dokončit úkol

Instrukce: Hledejte pozůstatky kostí. Z nálezů sestavte kostry různých typů pravěkého člověka. Kosti poměřte, zvažte, sestavte. Celé sestavené kostry porovnejte. Zaznamenejte do badatelské knihy.

Pomůcky: kostra – didaktický materiál, mikroskop, pinzety, lupy, štětec, popisky, badatelská kniha, tužky

CA: Kostky

Typ inteligence: verbální, interpersonální, prostorová

Cíl: vyjadřovat fantazijní představy, navrhnout další varianty řešení, kooperovat ve skupině, manipulovat s vybranými pomůckami

Instrukce: Postavte z různých materiálů celou osadu pravěkého kmene. Sestavte obydlí, vytvořte ohniště a místo k setkávání.

Pomůcky: kostky, stoly, žebříky, žíněnky, kůže, látky, dřevěné doplňky, stromy, tráva, jehličí, přírodniny

CA: Dramatické hry

Typ inteligence: interpersonální, logicko - matematická

Cíl: pochopit, že každý má své místo a roli v rodině a ve společenství, orientovat se v časových údajích v rámci dne a rozlišovat je

Instrukce: Předved'te, jak pravěký kmen žil, lovil, udržoval oheň. Jaké oblečení nosili lidé z pravěku? Pravěké oblečení noste po celý den.

Pomůcky: kůže, kostýmy, látky, kostky, stavby pravěkých obydlí

CA: Knihy a písmena

Typ inteligence: verbální, logicko - matematická

Cíl: sledovat očima zleva doprava, objevovat význam ilustrací a fotodokumentace, napodobit některá písmena

Instrukce: Spojte stejná písmena napsaná v písku. Z klacíků doplňte chybějící písmenka do slov. Vyhledejte v knihách obrázky, jak pravěcí lidé psali a kreslili. Zaznamenejte do badatelské knihy.

Pomůcky: encyklopedie, atlasy, knihy, písek, klacíky, tužka, badatelská kniha

CA: Školní zahrada

Typ inteligence: přírodní, intrapersonální, logicko – matematická

Cíl: znát, co je v přírodě škodlivé, nebezpečné a neovlivnitelné, kooperovat ve velkém prostoru, respektovat vedoucího ve skupině, logicky myslet a užívat správné myšlenkové postupy

Instrukce: Vytvořte si na školní zahradě jeskyně a další obydlí. Vyroberte past na mamuta. Stopujte ho jako pravěký lovec.

Pomůcky: přírodní materiály na školní zahradě, klacky, kameny, písek, chvojí, kůže

Evaluace tematického celku 25. týdne prostřednictvím dílčích cílů z RVP PV

Celkový přehled vyhodnocení tematického celku 25. týdne vzhledem k dílčím cílům z RVP PV naleznete v příloze č. 3

Evaluační tabulka týdne číslo 25 je nejvíce zaplněna v oblasti Dítě a jeho tělo, kde bylo dětem nabídnuto mnoho činností na uvědomění si vlastního těla, rozvoj jemné a hrubé motoriky, rozvoj všech smyslů, praktických dovedností při výrobě pravěkého oblečení a předmětů. Oblasti jako Dítě a psychika, Dítě a společnost a Dítě a svět, které se také promítají ve větší míře v mnoha rozmanitých činnostech, se hodily k tématu Život pravěkých lidí a jejich řemesla a byly taktéž široce využity. Na prožitém si děti nejvíce uvědomily souvislosti dneška a pravěku. V dalším týdnu bude třeba zaměřit se na oblast Dítě a ten druhý.

Evaluace tematického celku 25. týdne vzhledem ke klíčovým kompetencím z RVP PV

Celkový přehled vyhodnocení tematického celku 25. týdne vzhledem ke klíčovým kompetencím z RVP PV naleznete v příloze č. 4

Kompetence k řešení problémů a komunikativní kompetence byly nejvíce obsazeny v tématu týdne číslo 25. Převážně se vyrábělo, stavělo, dramatizovalo. Bylo tedy třeba řešit vyvstálé problémy, experimentovat cestou pokusu a omylu, formou myšlenkových procesů, logického uvažování a hledáním funkčního řešení. Další činnosti vedly ke kompetencím činnostním a občanským, které byly také hojně zastoupeny.

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo ukázat způsob projektování obsahu vzdělávání v mateřské škole se vzdělávacím programem Začít spolu.

Teoretická část přinesla shrnutí základních poznatků o programu Začít spolu v mezinárodním kontextu i v České republice. Popis průběhu dne v mateřské škole s programem Začít spolu konkretizoval představu o tom, jak předškolní vzdělávání v mateřské škole probíhá, jaká jsou jeho specifika a podmínky. Teoretická část byla zaměřena zejména na projektování obsahu vzdělávání v programu Začít spolu a průběžně vztahována k pojetí obsahu předškolního vzdělávání tak, jak ji vymezuje RVP PV. Podrobněji byla vysvětlena dvě hlavní východiska pro projektování obsahu předškolního vzdělávání v programu Začít spolu a to individualizace vztažená ke Gardnerově teorii mnohočetných inteligencí a podnětné prostředí třídy uspořádané do tzv. center aktivit.

Praktická část přinesla konkrétní ukázky k projektování obsahu vzdělávání v mateřské škole s programem Začít spolu. Jejím cílem bylo na konkrétním tematickém projektu připravovaném v souladu s principy plánování v programu Začít spolu demonstrovat kompatibilitu vzdělávacího programu Začít spolu s RVP PV.

Domnívám se, že tuto kompatibilitu jsem prokázala na příkladu zpracování třech tematických projektů, které jsem v praxi společně s kolegyní a dětmi zrealizovala. Důslednou evaluací těchto tří tematických projektů připravených v souladu s projektováním v programu Začít spolu se prokázalo, že připravená vzdělávací nabídka plně koresponduje se vzdělávacími cíli RVP PV (klíčovými kompetencemi a dílčími cíli).

Osobně i profesně mi vytvoření práce přineslo detailní pohled na problematiku projektování. Došla jsem k závěru, jak důležité je používat a správně naplánovat metodické postupy při projektování. Za stěžejní považuji spolupráci celého týmu při přípravě i realizaci projektu.

Domnívám se, že cíl mé bakalářské práce byl naplněn. Pevně věřím, že bude přínosem pro pedagogy, veřejnost a pro všechny, kteří se zajímají o problematiku projektování obsahu vzdělávání v mateřské škole se vzdělávacím programem Začít spolu.

Celý tematický blok „Cesta do pravěku“ se svými tematickými projekty „Mezi trilobity a dinosaury“, „Pravěcí lidé“ a „Život pravěkých lidí a jejich řemesla“ jsem se svojí kolegyní zrealizovala na úrovni třídy a to s dětmi ve věku pět až sedm let. Vše za podpory a nadšení rodičů a personálu školy. Z průběhu jsem pořídila fotodokumentaci, která je přílohou č. 5.

Seznam použité literatury a zdroje

- BURDÍKOVÁ, L., KREJČOVÁ, V. Jedna z cest, jak si vytvořit nové kurikulum pro svoji mateřskou školu (1. část). In Vedení mateřské školy, koncepce rozvoje školy a její realizace. Praha: RAABE, květen 2002, s. 1-15.
- BURDÍKOVÁ, L., KREJČOVÁ, V. Jedna z cest, jak si vytvořit nové kurikulum pro svoji mateřskou školu (2. část). In Vedení mateřské školy, koncepce rozvoje školy a její realizace. Praha: RAABE, září 2002, s. 1-24.
- BURDÍKOVÁ, L., KREJČOVÁ, V. Jedna z cest, jak si vytvořit nové kurikulum pro svoji mateřskou školu (3. část). In Vedení mateřské školy, koncepce rozvoje školy a její realizace. Praha: RAABE, listopad 2002, s. 1-24.
- GARDOŠOVÁ, Juliana a Lenka DUJKOVÁ. et al. *Vzdělávací program Začít spolu: Metodický průvodce pro předškolní vzdělávání*. Praha: Portál, 2003, 159 s. ISBN 80-7178-815-5.
- KARGEROVÁ, J., KREJČOVÁ, V. Jak na rámcový program v mateřince (1)? In Učitelské listy (Nezávislý měsíčník pro příznivce změn). Praha: Agentura Strom, UL 1, roč. 11, září 2003, ISSN 1210-6313.
- KREJČOVÁ, V. Jak na rámcový program v mateřince (2)? In Učitelské listy (Nezávislý měsíčník pro příznivce změn). Praha: Agentura Strom, UL 2, roč. 11, říjen 2003, ISSN 1210-6313.
- KREJČOVÁ, V. Jak na rámcový program v mateřince (3)? In Učitelské listy (Nezávislý měsíčník pro příznivce změn). Praha: Agentura Strom, UL 3, roč. 11, listopad 2003, ISSN 1210-6313.
- KREJČOVÁ, V. Jak na rámcový program v mateřince (4)? In Učitelské listy (Nezávislý měsíčník pro příznivce změn). Praha: Agentura Strom, UL 4, roč. 11, prosinec 2003, ISSN 1210-6313.
- KREJČOVÁ, V. Jak na rámcový program v mateřince? In Učitelské listy (Nezávislý měsíčník pro příznivce změn). Praha: Agentura Strom, UL 9, roč. 11, květen 2004, ISSN 1210-6313.

- KREJČOVÁ, V. Jak na rámcový program v mateřince? In Učitel'ské listy (Nezávislý měsíčník pro příznivce změn). Praha: Agentura Strom, UL 1, roč. 12, září 2004, ISSN 1210-6313.
- KREJČOVÁ, V., KARGEROVÁ, J. *Vzdělávací program Začít spolu. Metodický průvodce pro I. stupeň základní školy*. Praha: Portál, 2003, 228 stran. ISBN 80-7178-695-0.
- MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003, 219 s. ISBN 80-7315-039-5.
- OBST, Otto. *Didaktika sekundárního vzdělávání*. Olomouc: UPOL, 2006, 195 s. ISBN 80-244-1360-4.
- PRÁŠILOVÁ, Michaela. *Projektování v mateřské škole*. Olomouc: Hanex, 2004, 246 s. ISBN 80-85783-44-4.
- PRÁŠILOVÁ, Michaela. *Tvorba vzdělávacího programu*. Praha: Triton, 2006, 191 s. ISBN 80-7254-712-7
- TOMANOVÁ, Dana. *Alternativní školy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010, 58 s. ISBN 978-80-244-2650-1.
- VÚP. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Tauris, 2006, 48 s. ISBN 80-87000-00-5.
- *Manuál k přípravě školního (třídního) vzdělávacího programu mateřské školy*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2006.
- *Praktický průvodce třídním vzdělávacím programem mateřské školy*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2006.

Internetové zdroje

- *Začít spolu* [online]. 2010 [cit. 2013-2-28]. zacitspolu.cz. Dostupné z: <http://www.zacitspolu.cz/>
- *Sbscr* [online]. 2013 [cit. 2013-2-28]. sbscr.cz. Dostupné z: <http://sbscr.cz/>

Seznam obrázků

Obrázek 1: Myšlenková mapa (tzv. bubliny) tematického plánu "Název"	28
Obrázek 2: Myšlenková mapa (tzv. bubliny) integrovaného bloku "Putování časem".	32
Obrázek 3: Myšlenková mapa (tzv. bubliny) tematického bloku „Cesta do pravěku“ jako součásti integrovaného bloku „Putování časem“	33
Obrázek 4: Myšlenková mapa (tzv. bubliny) tematického projektu „Mezi trilobity a dinosaury“	35
Obrázek 5: Myšlenková mapa (tzv. bubliny) tematického projektu "Pravěcí lidé"	42
Obrázek 6: Myšlenková mapa (tzv. bubliny) tematického projektu „Život pravěkých lidí a jejich řemesla“	49

Seznam tabulek

Tabulka 1: Formulář pro záznam tematického projektu	27
Tabulka 2: Formulář č. 1 pro záznam tematického projektu „ Mezi trilobity a dinosaury“	33
Tabulka 3: Formulář č. 2 pro záznam přípravy tematického projektu „Pravěcí lidé“ ..	39
Tabulka 4: Formulář č. 3 pro záznam přípravy tematického projektu "Život pravěkých lidí a jejich řemesla"	46

Seznam příloh

Příloha č. 1 Teorie rozmanitých inteligencí H. Gardnera

Příloha č. 2 Plánek uspořádání třídy do center aktivit

Příloha č. 3 Evaluace tematických celků prostřednictvím dílčích cílů z RVP PV

Příloha č. 4 Evaluace tematických celků vzhledem ke klíčovým kompetencím z RVP PV

Příloha č. 5 Fotodokumentace tematického bloku „Cesta do pravěku“ a jeho tematických projektů

Příloha č. 1

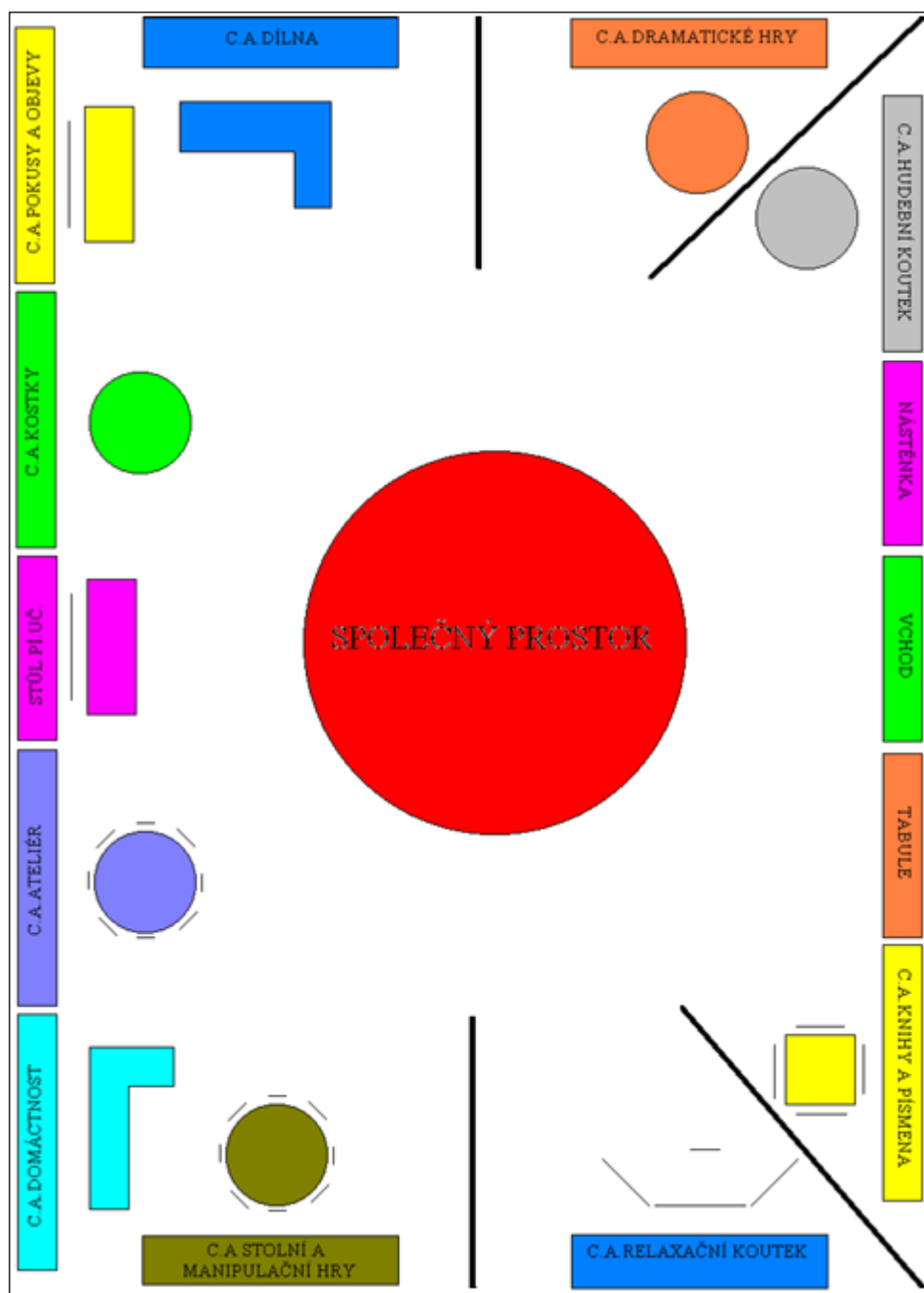
Teorie rozmanitých inteligencí H. Gardnera

Typ inteligence	Charakteristika	Potřeby a záliby
VERBÁLNÍ	Schopnost ovládnout a obsáhnout všechny stránky jazyka.	Čtení, psaní, vyprávění příběhů, slovní hry, rozhovory.
LOGICKO-MATEMATICKÁ	Schopnost uvažovat logicky, systematicky, vědecky.	Manipulace s předměty, bádání, pokusy, řešení logických úloh, skládanek, hlavolamů, technické zájmy.
PROSTOROVÁ	Schopnost přesně postřehnout, pochopit, uložit do paměti a vybavit si tvary, uspořádání předmětů v prostoru, orientace v prostoru.	Modelářství, návrhářství, vizuální znázorňování, skládačky, ilustrované knihy, návštěvy muzeí výtvarného umění.
HUDEBNÍ	Schopnost porozumět rytmickým a intonačním modelům hudby, kvalitám tónů a zvuků, schopnost pamatovat si informace ve zvukové podobě.	Zpívání, pískání, broukání, vytukávání rytmu, prozpěvování během dne, poslech hudby, hra na hudební nástroj.
TĚLESNĚ-KINESTETICKÁ	Schopnost velice obratně používat svého těla jak pro sebevyjádření, tak pro činnosti zaměřené k určitému cíli (sport, herectví), schopnost dovedně zacházet s předměty.	Tanec, pohybové aktivity a sport, hraní rolí, dramatické umění, aktivní fyzické zapojení do činností, dotykové zkušenosti, „kutilství“.
INTERPERSONÁLNÍ	Schopnost všimnout si chování a pocitů jiných lidí, rozpoznat a chápat rozdíly v jejich temperamentu, schopnostech, pohnutkách a náladách.	Vedení, organizování, shromažďování, návštěva společenských akcí, kolektivní hry, týmová práce, přátelské rozhovory.
INTRAPERSONÁLNÍ	Schopnost rozvíjet a ovládat vlastní pocity a prožitky, porozumění svému vlastnímu JÁ.	Meditování, snění, klid na samostatné uvažování a plánování, nezávislost, vyhraněnost názorů a koníčků.
PŘÍRODNÍ	Schopnost vnímat energie, intuice, „šestý smysl“, zvýšená citlivost k percepci přírodních jevů a schopnost učit se z nich.	Pobyt v přírodě, životní styl, který je v souladu s prapodstatou člověka, zájem o literaturu a praktiky opírající se o holistický přístup k životu a zdraví.

Zpracovala: Mgr. Věra Krejčová, Ph.D., 2007. Zdroj: RVP PV, VÚP Praha, 2004.

Příloha č. 2

Plánek uspořádání třídy do center aktivit

Příloha č. 3

Evaluace tematických celků prostřednictvím dílčích cílů z RVP PV							
Dílčí cíle 5 oblastí obsahu předškolního vzdělávání	Číslo týdne:						
	23	24	25				
Dítě a jeho tělo							
uvědomění si vlastního těla		■					
rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky (koordinace a rozsahu pohybu, dýchání, koordinace ruky a oka apod.), ovládání pohybového aparátu a tělesných funkcí	■	■	■				
rozvoj a užívání všech smyslů			■				
rozvoj fyzické i psychické zdatnosti		■					
osvojení si věku přiměřených praktických dovedností	■		■				
osvojení si poznatků o těle a jeho zdraví, o pohybových činnostech a jejich kvalitě		■					
osvojení si poznatků a dovedností důležitých k podpoře zdraví, bezpečí, osobní pohody i pohody prostředí			■				
vytváření zdravých životních návyků a postojů jako základů zdravého životního stylu			■				
Dítě a jeho psychika							
rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování)		■	■				
rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních) a kultivovaného projevu	■						
osvojení si některých poznatků a dovedností, které předcházejí čtení i psaní, rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka i další formy sdělení verbální i neverbální (výtvarné, hudební,	■		■				

pohybové, dramatické)							
rozvoj, zpřesňování a kultivace smyslového vnímání, přechod od konkrétně názorného myšlení k myšlení slovně- logickému (pojmovému)		■					
rozvoj paměti a pozornosti, přechod od bezděčných forem těchto funkcí k úmyslným	■						
rozvoj a kultivace představivosti a fantazie	■	■	■				
rozvoj tvořivosti (tvořivého myšlení, řešení problémů, tvořivého sebevyjádření)			■				
posilování přirozených poznávacích citů (zvědavosti, zájmu, radosti z objevování apod.)	■	■					
vytváření pozitivního vztahu k intelektuálním činnostem a k učení, podpora a rozvoj zájmu o učení			■				
osvojení si elementárních poznatků o znakových systémech a jejich funkci (abeceda, čísla)	■		■				
vytváření základů pro práci s informacemi	■	■	■				
poznávání sebe sama, rozvoj pozit. citů ve vztahu k sobě (uvědom. si vl. identity, získání sebevědomí, sebedův., osobní spokojenosti)							
získání relativní citové samostatnosti							
rozvoj schopnosti sebeovládání		■					
rozvoj schopn. citové vztahy vytvářet, rozvíjet je a city plně prožívat		■					
rozvoj poznatků, schopností a dovedností umožňujících pocity, získané dojmy a prožitky vyjádřit	■						
rozvoj a kultivace mravního i estetického vnímání, citění a prožívání		■					
získání schopn. záměrně řídít svoje chování a ovlivň. vlastní situaci							
Dítě a ten druhý							
seznamování s pravidly chování ve vztahu k druhému		■					

osvojení si elementárních poznatků, schopností a dovedností důležitých pro navazování a rozvíjení vztahů dítěte k druhým lidem			█				
posilování prosociálního chování ve vztahu k ostatním lidem (v rodině, v mateřské škole, v dětské herní skupině apod.)							
vytváření prosociálních postojů (rozvoj sociální citlivosti, tolerance, respektu, přizpůsobivosti apod.)							
rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností verbálních i neverbálních	█						
rozvoj kooperativních dovedností	█	█	█				
ochrana os. soukr. a bezp. ve vztazích s druhými dětmi i dospělými		█					
Dítě a společnost							
poznávání pravidel společenského soužití a jejich spoluvytváření v rámci přirozeného sociokulturního prostředí, porozumění základním projevům neverbální komunikace obvyklým v tomto prostředí			█				
rozvoj schopnosti žít ve společenství ostatních lidí (spolupracovat, spolupodílet se), přináležet k tomuto společenství (ke třídě, k rodině, k ostatním dětem) a vnímat a přijímat základní hodnoty v tomto společenství uznávané		█					
rozvoj zákl. kulturně spol. postojů, návyků a dovedností dítěte, rozvoj schopn. projevovat se autenticky, chovat se autonomně, prosoc. a aktivně se přizpůsob. spol. prostředí a zvládat jeho změny	█						
vytvoření povědomí o mezilidských morálních hodnotách		█					
seznamování se světem lidí, kultury a umění, osvojení si základních poznatků o prostředí, v němž dítě žije	█						

vytváření povědomí o existenci ostatních kultur a národností							
vytvoření základů aktivních postojů ke světu, k životu, pozitivních vztahů ke kultuře a umění, rozvoj dovedností umožňujících tyto vztahy a postoje vyjadřovat a projevovat	■	■					
rozvoj společenského i estetického vkusu			■				
Dítě a svět							
seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije, a vytváření pozitivního vztahu k němu	■						
vytváření elementárního povědomí o širším přírodním, kulturním i techn. prostředí, o jejich rozmanitosti, vývoji a neustálých proměnách		■	■				
poznávání jiných kultur		■					
pochopení, že změny způsobené lidskou činností mohou prostředí chránit a zlepšovat, ale také poškozovat a ničit			■				
osvojení si poznatků a dovedností potřebných k vykonávání jednoduchých činností v péči o okolí při spoluvytváření zdravého a bezpečného prostředí a k ochraně dítěte před jeho nebezpečnými vlivy	■		■				
rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách		■					
rozvoj schopn. přizpůs. se podm. vnějšího prostředí i jeho změnám							
vytvoření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, s živou a neživou přírodou, lidmi, společností, planetou Zemí	■	■	■				

Zpracovala: Mgr. Věra Krejčová, Ph.D., 2007. Zdroj: RVP PV, VÚP Praha, 2004.

Příloha č. 4

Evaluace tematických celků vzhledem ke klíčovým kompetencím z RVP PV							
KLÍČOVÉ KOMPETENCE	číslo týdne:						
	23	24	25				
Kompetence k učení							
Soustředěně pozoruje, zkoumá, objevuje, všímá si souvislostí, experimentuje a užívá při tom jednoduchých pojmů, znaků, symbolů	■						
Získanou zkušenost uplatňuje v praktických situacích a v dalším učení			■				
Má elementární poznatky o světě lidí, kultury, přírody i techniky, který dítě obklopuje, o jeho rozmanitostech a proměnách Orientuje se v řádu a dění prostředí, ve kterém žije	■		■				
Klade otázky a hledá na ně odpovědi, aktivně si všímá, co se kolem něho děje Chce porozumět věcem, jevům a dějům, které kolem sebe vidí Poznává, že se může mnohému naučit, raduje se z toho, co samo dokázalo a zvládlo		■					
Učí se nejen spontánně, ale i vědomě, vyvine úsilí, soustředí se na činnost a záměrně si zapamatuje Při zadané práci dokončí, co započalo Dovede postupovat podle instrukcí a pokynů, je schopno dobrat se k výsledkům	■						
Odhaduje své síly, učí se hodnotit svoje osobní pokroky i oceňovat výkony druhých			■				
Pokud se mu dostává uznání a ocenění, učí se s chutí	■	■					
Kompetence k řešení problémů							
Všímá si dění i problémů v bezprostředním okolí Přirozenou motivací k řešení dalších problémů a situací je pro něj pozitivní odezva na aktivní zájem			■				
Řeší problémy, na které stačí Známe a opakující se situace se snaží řešit samostatně (na základě nápodoby či opakování), náročnější s oporou a pomocí dospělého		■					
Problémy řeší na základě bezprostřední zkušenosti Postupuje cestou pokusu a omylu, zkouší, experimentuje Spontánně vymýšlí nová řešení problémů a situací	■		■				

Hledá různé možnosti a varianty (má vlastní, originální nápady) Využívá při tom dosavadních zkušeností, fantazii a představivost							
Při řešení myšlenkových i praktických problémů užívá logických, matematických i empirických postupů Pochopí jednoduché algoritmy řešení různých úloh a situací a využívá je v dalších situacích	■	■	■				
Zpřesňuje si početní představy, užívá číselných a matematických pojmů, vnímá elementární matematické souvislosti	■						
Rozlišuje řešení, která jsou funkční (vedoucí k cíli), a řešení, která funkční nejsou Dokáže mezi nimi volit			■				
Chápe, že vyhýbat se řešení problémů nevede k cíli, ale že jejich včasné a uvážlivé řešení je naopak výhodou Uvědomuje si, že svou aktivitou a iniciativou může situaci ovlivnit	■						
Nebojí se chybovat, pokud nachází pozitivní ocenění nejen za úspěch, ale také za snahu	■	■	■				
Kompetence komunikativní							
Ovládá řeč, hovoří ve vhodně formulovaných větách, samostatně vyjadřuje své myšlenky, sdělení, otázky i odpovědi, rozumí slyšenému, slovně reaguje a vede smysluplný dialog	■						
Dokáže se vyjadřovat a sdělovat své prožitky, pocity, nálady různými prostředky (řečovými, výtvarnými, hudebními, dramatickými apod.)		■	■				
Domlouvá se gesty i slovy, rozlišuje některé symboly, rozumí jejich významu i funkci		■	■				
V běžných situacích komunikuje bez zábran a ostychu s dětmi i s dospělými Chápe, že být komunikativní, vstřícné, iniciativní a aktivní je výhodou							
Ovládá dovednosti předcházející čtení a psaní	■						
Průběžně rozšiřuje svou slovní zásobu a aktivně ji používá k dokonalejší komunikaci s okolím			■				
Dovede využít informativní a komunikativní prostředky, se kterými se běžně setkává (knížky, encyklopedie, počítač, audiovizuální technika, telefon apod.)	■	■	■				
Ví, že lidé se dorozumívají i jinými		■	■				

jazyky a že je možno se jim učit Má vytvořeny elementární předpoklady k učení se cizímu jazyku							
Kompetence sociální a personální							
Samostatně se rozhoduje o svých činnostech Umí si vytvořit svůj názor a vyjádřit jej		■	■				
Uvědomuje si, že za sebe i své jednání odpovídá a nese důsledky	■		■				
Dětským způsobem projevuje citlivost a ohleduplnost k druhým, pomoc slabším, rozpozná nevhodné chování Vnímá nespravedlnost, ubližování, agresivitu a lhostejnost		■					
Ve skupině se dokáže prosadit, ale i podřít, při společných činnostech se domlouvá a spolupracuje V běžných situacích uplatňuje základní společenské návyky a pravidla společenského styku Je schopné respektovat druhé, vyjednávat, přijímat a uzavírat kompromisy		■					
Napodobuje modely prosociálního chování a mezilidských vztahů, které nachází ve svém okolí		■	■				
Spolupodílí se na společných rozhodnutích Přijímá vyjasněné a zdůvodněné povinnosti Dodržuje dohodnutá a pochopená pravidla a přizpůsobí se jim	■						
Při setkání s neznámými lidmi či v neznámých situacích se chová obezřetně Nevhodné chování i komunikaci, která je mu nepříjemná, umí odmítnout							
Je schopno chápat, že lidé se různí a umí být tolerantní k jejich odlišnostem		■					
Chápe, že nespravedlnost, ubližování, ponižování, lhostejnost, agresivita a násilí se nevyplácí a že vzniklé konflikty je lépe řešit dohodou Dokáže se bránit projevům násilí jiného dítěte, ponižování, ubližování		■					
Kompetence činnostní a občanské							
Svoje činnosti a hry se učí plánovat, organizovat, řídit a vyhodnocovat	■	■	■				
Dokáže rozpoznat a využít vlastní silné stránky, poznávat svoje slabé stránky			■				
Odhaduje rizika svých nápadů, jde za svým záměrem., ale také dokáže měnit cesty a přizpůsobovat se		■					

daným okolnostem							
Chápe, že se může o tom, co dělá, rozhodovat svobodně, ale že za svá rozhodnutí také odpovídá	■						
Má smysl pro povinnost ve hře, práci i učení K úkolům a povinnostem přistupuje odpovědně Váží si práce i úsilí druhých	■						
Zajímá se o druhé i o to, co se kolem děje, je otevřené aktuálnímu dění		■	■				
Chápe, že zájem o to, co se kolem děje, činnost, pracovitost a podnikavost jsou přínosem a že naopak lhostejnost, nevšímavost, pohodlnost a nízká aktivita mají svoje nepříznivé důsledky	■	■	■				
Má základní dětskou představu o tom, co je v souladu se základními lidskými hodnotami a normami, i co je s nimi v rozporu, a snaží se podle toho chovat		■					
Spoluvytváří pravidla společenského soužití mezi vrstevníky, rozumí jejich smyslu a chápe potřebu je zachovávat			■				
Uvědomuje si svá práva i práva druhých, učí se je hájit a respektovat Chápe, že všichni lidé mají stejnou hodnotu		■					
Ví, že není jedno, v jakém prostředí žije, uvědomuje si, že se svým chováním na něm podílí a že je může ovlivnit	■						
Dbá na osobní zdraví a bezpečí svoje i druhých, chová se odpovědně s ohledem na zdravé a bezpečné okolí prostředí (přírodní i společenské)		■					

Zpracovala: Mgr. Věra Krejčová, Ph.D., 2007. Zdroj: RVP PV, VÚP Praha, 2004.

Příloha č. 5

**Fotodokumentace tematického bloku „Cesta do pravěku“ a jeho
tematických projektů**

